

Mer än idrott

Idrottsklivet som vardagsstöd i bostadsområden
där välfärden brister

Susanne Urban
Ilhan Kellecioglu

Mer än idrott

Idrottsklivet som vardagsstöd i bostadsområden
där välfärden brister

Susanne Urban & Ilhan Kellecioglu

Riksidrottsförbundet

Riksidrottsförbundets FoU-serie

2026:3

Se rapporter i RF:s FoU-serie på rf.se/forskning

Författare: Susanne Urban & Ilhan Kellecioglu

Formgivning: Catharina Grahn, ProduGrafia

Formgivning omslag: Frida Axell

ISBN: 978-91- 87385-52-0

Innehåll

Förord	5
Författarnas tack	6
Sammanfattning	7
Summary	8
1. Idrottsklivets välfärdsuppdrag och betydelse av kunskap	9
Terminologi	10
Vad är Idrottsklivet?	11
Tidigare forskning och utvärderingar	12
2. Kunskap som inte alltid kan formuleras	14
Kunskap inom organisationer	15
Kunskap på flera nivåer	16
Forskning om idrott för utveckling	17
3. Studiens material och metod	19
Tillvägagångssätt och metodologisk utgångspunkt	19
Dokumentanalys	19
Intervjuer	20
Analysprocess	21
Metodologiska begränsningar	22
Sammanfattning	22
4. Breddad rekrytering och inkludering är viktiga målsättningar	23
Vilka uttalade mål finns angående att utveckla, sprida och tillämpa kunskap hos RF?	23
Vilka kunskapsgenererande, förvaltande och kunskapsspridande aktiviteter har genomförts enligt RF:s dokumentation?	24
5. I praktiken handlar det om att skapa trygga platser och goda människor	28
Tema 1: Lokala behov och centrala riktlinjer	28
Tema 2: Organisering, engagemang och lärande	29
Tema 3: Idrottens sociala och emotionella betydelse	32
Tema 4: Lokal kunskap som förutsättning	34

6. Spänningsfälten mellan central, regional och lokal nivå, och från tyst till explicit kunskap	38
Spänningsfält 1: Styrning vs lokal anpassning	39
Spänningsfält 2: Struktur vs relationer	39
Spänningsfält 3: Idrottsliga mål vs sociala behov	40
Sammanfattning av spänningsfälten	41
Framtida utvecklingsmöjligheter	41
7. Sammanfattning: Vad visar analysen som helhet?	43
Fortsatt forskning	45
Referenser	46

Förord

Sedan 2023 erhåller Riksidrottsförbundet 100 miljoner kronor årligen för Idrottsklivet, den verksamhet som idrottsrörelsen har i områden som benämns som utsatta enligt Polismyndighetens kategorisering. Viktigt är att stärka idrottsrörelsen i dessa bostadsområden, sänka trösklarna för idrottande och föreningsliv och bidra till roliga aktiviteter i trygga miljöer. Idrottsklivet leds av Riksidrottsförbundet i samverkan med elva distrikt och fjorton specialidrottsförbund.

I denna rapport har Susanne Urban och Ilhan Kellecioglu ett utvärderande fokus där de reflekterar över den kunskap som uppstår i lokala miljöer och förmågan att bevara och överföra den inom organisationer. Författarna uppmärksammar även Idrottsklivets betydelse bortom idrotten. Susanne Urban är professor i sociologi vid Institutet för bostads- och urbanforskning (IBF) vid Uppsala universitet, och Ilhan Kellecioglu är doktorand vid Erasmus University i Rotterdam (tidigare forskningsassistent vid IBF). Båda har gedigen erfarenhet av att studera segregationsprocesser i städer.

Riksidrottsförbundet publicerar ytterligare två rapporter om Idrottsklivet under våren 2026. Den ena, *Att vägra förminska. Föreningsidrott i strukturellt missgynnade områden*, är skriven av René León Rosales, verksam vid Mångkulturellt Centrum och Södertörns högskola. I två år har León Rosales studerat lokala praktiker runt om i landet. Författare till den andra, *I spänningen mellan egenintresse och samhällsnytta. Om politik och idrott i utsatta områden*, är David Ekholm från Linköpings universitet. Även Ekholm ger röst åt föreningar och analyserar vad som står på spel i några av idrottsrörelsens mest aktuella frågor.

Rapporterna om Idrottsklivet bidrar med värdefulla insikter och är viktiga i vårt fortsatta utvecklingsarbete. Tack Susanne och Ilhan för era intressanta resonemang om lokalt förankrad kunskap och idrottsrörelsens förmågor utöver idrottandet. Varmt tack också till er som deltagit i den empiriska undersökningen.

Stockholm i april 2026

Andreas Linderyd
ansvarig för forskning
och utveckling

Sandra Mattsson
projektledare

Yafet Lemessa
verksamhetsutvecklare

Författarnas tack

Vi tackar för det fina uppdraget att skriva om kunskap inom Idrottsklivet. För oss som tidigare har studerat områdesutveckling från andra perspektiv har det varit givande och inspirerat till nya tankar. Tack till Sandra Mattsson, Andreas Linderyd, Yafet Lemessa och Josefin Törsleff Sahlin för tålamod och stöd. Framför allt vill vi rikta ett stort tack till dem vi har intervjuat!

Sammanfattning

Syftet med denna rapport är att bidra till ett fördjupat lärande inom Riksidrottsförbundets satsning Idrottsklivet. Vi fokuserar på vilken kunskap kring inkludering, trygghet och sänkta trösklar till idrott för barn och unga i socioekonomiskt marginaliserade områden som har utvecklats av föreningar, specialidrottsförbund och RF-SISU distrikt, samt hur aktörerna inom Idrottsklivet arbetar för att utveckla och sprida kunskapen. Vi reflekterar även över vad olika typer av kunskaper kan ha för betydelse för den sociala utvecklingen sett ur ett lokalt perspektiv och i relation till segregationsprocesser i städer.

Studien som denna rapport bygger på grundar sig i tidigare forskning om kunskap och lärande, samt möjligheten för kunskap att bevaras och överförs inom organisationer. För att få en bred inblick i vilken kunskap som skapas inom Idrottsklivet och hur den förvaltas, använde vi oss av dokumentstudier och intervjuer i tre områden i tre städer i Sverige.

Det viktigaste resultatet av studien är betydelsen av lokalt förankrad kunskap. Vi ser att denna kunskap svårligen låter sig omformas till någon explicit standardmall, utan bärs som en "tyst" erfarenhetsbaserad kunskap av engagerade föreringsaktiva. Möten och sociala nätverk är nödvändiga för lärandeprocesser och utbyte av erfarenheter. Att skapa mötesplatser och organisera möten för att bibehålla och skapa nya sociala relationer blir därmed viktiga organisatoriska uppgifter för att utveckla och bevara lokalt anpassad kunskap.

Studien visar vidare att Idrottsklivet i praktiken fungerar som en platsbaserad välfärdspraktik där föreningarna möter barnens behov av trygghet, närvarande vuxna, stabila rutiner och meningsfulla sammanhang. Detta innebär att verksamheten sträcker sig långt utöver traditionell idrott och snarare bidrar till socialt stöd och vardaglig stabilitet i områden där offentliga resurser är begränsade.

Aktörer på nationell nivå betonar inkludering och föreringsutveckling, medan lokala aktörer främst arbetar med att hantera akuta sociala behov. Detta skapar spänningar mellan övergripande mål och lokala realiteter. Verksamheten är därtill starkt eldsjälsberoende, vilket skapar kvalitet men gör den samtidigt sårbar. För att minska risken att kunskap försvinner då eldsjälar av olika anledningar minskar sitt engagemang krävs därför stärkta organisatoriska strukturer, där ledarförsörjning, utbildning och explicit kunskap om administration och idrottsutveckling kan bidra till att bevara den tysta lokala kunskapen. Idrottens roll som lokalt välfärdsskapande behöver följas av ett långsiktigt finansiellt åtagande för att stötta den organisatoriska kapaciteten.

För att säkra långsiktighet framträder tre nyckelfaktorer: relationerna som bär arbetet måste skyddas från administrativ överbelastning, den organisatoriska kapaciteten måste stärkas bortom ideellt engagemang och verksamheten måste fortsätta utgå från lokal kunskap snarare än standardiserade modeller. Verksamhetens styrka ligger just i dess platsbaserade karaktär, och försök att ersätta lokal praktik och tyst kunskap med generella manualer riskerar att försämra träffsäkerheten och minska effekterna.

Summary

This study explores what kinds of knowledge are being developed within Idrottsklivet, a national initiative aimed at increasing inclusion, safety, and access to sports for children and young people in socioeconomically marginalised areas. We examine how sports clubs, national sports federations, and RF-SISU districts understand and work with these issues, and how the knowledge they gain is shared and sustained. The study also reflects on how different forms of knowledge can contribute to local social development and interact with broader patterns of urban segregation.

Drawing on previous research about organisational learning, the study uses document analysis pertaining to interviews in three Swedish cities to understand what knowledge emerges from documents and practice, and its transferability between levels. The most important finding is that locally grounded knowledge plays a central role. This knowledge is often tacit, experience-based, and carried by local champions rather than formalised in manuals or guidelines. The practice of sports, social networks and face-to-face meetings are crucial for learning and for maintaining the relationships that make the activities performed within Idrottsklivet possible.

The study also shows that Idrottsklivet functions as a form of place-based welfare. Sports clubs often meet children's needs for safety, stable routines, meaningful activities, and supportive adults—the provision of which go far beyond traditional sports practice. While national level actors emphasise inclusion and organisational development, local practitioners focus on responding to immediate social needs. This creates tensions between national goals and local realities, which makes Idrottsklivet highly dependent on local, making it vulnerable.

To support the long-term sustainability of Idrottsklivet, this study offers three key lessons: protect the relationships that embody the values of the programme; strengthening organisational capacity to ensure that its values are anchored in the organisation rather than in individual local champions; and continuing to build on local knowledge rather than aiming for development of standardised models at the national level. The strength of Idrottsklivet lies in its place-based character, and attempts to replace local practice with generic templates that risk undermining its impact and thus relevance.

1. Idrottsklivets välfärdsuppdrag och betydelse av kunskap

Städer präglas av uppdelning – segregation – mellan människor med olika ekonomiska och sociala villkor som bor på olika platser i staden. Den här uppdelningen tenderar att resultera i varierad tillgång till gynnsamma livsvillkor, sociala nätverk och möjligheter till hälsosamma liv. Bostadsområden med koncentration av personer med lägst resurser utpekade allt som oftast som lämpliga platser för åtgärder för att ”bryta segregationen”, alternativt minska de negativa effekterna för dem som bor i området.

Möjligheten för lokalsamhällen och lokala ”satsningar” att påverka strukturella orättvisor har ifrågasatts. Möjligtvis, menar en del forskare, kan det ses som ett sätt att kompensera för nedrustning av välfärdsstaten som tar sig starkast uttryck i dessa bostadsområden.¹ En annan tanke är att lokala satsningar kan stödja mobilisering underifrån genom att stärka lokala nätverk, bland annat genom att utveckla kunskap. En tredje tolkning är att skapandet av kunskap i samarbete med invånare kan bidra till en mer adekvat planering och utveckling av bostadsområdet, medan en fjärde tolkning menar att myndigheters och även privata aktörers samarbete med lokala nätverk och civila samhället bidrar till korruption och att dölja de verkliga behoven.

Tidigare studier visar att deltagande i idrott leder till mer fysisk aktivitet, bättre psykisk hälsa och förbättrat socialt kapital.² Detta utgör viktiga argument för satsningar på idrott med målsättningar om att skapa friska, hälsosamma och engagerade samhällsmedborgare, inte minst i så kallade utsatta bostadsområden (som vi fortsättningsvis kallar för marginaliserade bostadsområden i denna rapport).³ Inom ramen för dessa målsättningar samarbetar olika aktörer med organisationer inom idrottssektorn på olika sätt och mellan flera nivåer, och ny kunskap skapas.

Vi fokuserar på en statlig satsning som Riksidrottsförbundet (RF) kommit att kalla *Idrottsklivet*. Syftet med Idrottsklivet, som pågått sedan 2023, är att stärka idrottsrörelsens närvaro i de områden som Polismyndigheten benämner som utsatta eller särskilt utsatta. Enligt regeringen kan idrottsrörelsens närvaro i dessa områden ge boende en mer aktiv och meningsfull vardag: ”Utöver de hälsovinsterna och den sociala gemenskap föreningsidrotten ger för den enskilde bedömer regeringen att idrotten i sig fyller en viktig funktion i arbetet med att främja integration och i det brottsförebyggande arbetet.”⁴ Det finns alltså från statligt håll en bakomliggande idé att inkludering i en idrottsförening ska minska

1 Hertting & Urban (2020).

2 Marlier m.fl. (2014).

3 Marlier m.fl. (2014).

4 Regeringen (2022).

riskerna att begå brott, och att ett ökat deltagande i idrottsföreningar därmed ska minska antalet brott (eller antalet personer som begår brott) och på så sätt göra bostadsområdet tryggare.

Syftet med denna rapport är att bidra till ett fördjupat lärande inom satsningen Idrottsklivet. Vi fokuserar på vilken kunskap kring inkludering, trygghet och sänkta trösklar till idrott för barn och unga i socioekonomiskt marginaliserade områden som har utvecklats av föreningar, specialidrottsförbund och RF-SISU distrikt, samt hur aktörerna inom Idrottsklivet arbetar för att utveckla och sprida kunskapen. Vi reflekterar även över vad olika typer av kunskaper kan ha för betydelse för den sociala utvecklingen sett ur ett lokalt perspektiv och i relation till segregationsprocesser i städer.

Vi har använt oss av dokumentstudier och intervjuat företrädare för idrottsrörelsen i tre områden i tre städer i Sverige. Ambitionen har varit att välja ett brett spektrum av idrotter och olika typer av föreningar för att visa på vilka variationer det finns. Genom denna ansats har vi även kunnat se några återkommande mönster.

Något av det viktigaste resultatet är betydelsen av lokalt förankrad kunskap. Vi ser att denna kunskap svårligen låter sig omformas till någon explicit standardmall, utan bärs som en ”tyst” erfarenhetsbaserad kunskap av engagerade föreningsaktiva. Möten och sociala nätverk är viktiga för att denna lärandeprocess ska kunna fortgå och att erfarenheter ska kunna utbytas. Därmed blir det en organisatorisk struktur för att möjliggöra de sociala relationer som krävs för att kunskapen ska kunna utvecklas.

I vår studie ser vi ett lokalt motstånd mot den ovanifrån kommande strategin. Strategin anpassas till lokala förutsättningar och drivs av eldsjälar. På så sätt blir strategin eventuellt något annat än vad som avsågs. Resultatet blir att regeringen och RF delvis har olika mål. Regeringen vill i första hand se ökad trygghet och minskad brottslighet, medan RF i första hand vill se ökad inkludering och sänkta socioekonomiska trösklar, samtidigt som de förespråkar samma metod, det vill säga att öka antalet aktiva i idrotten. Idrottsföreningarna förhåller sig, i sin tur, till vilka lokala behov som finns.

En kunskap som skapas blir då även den om hur statliga påbud kan hanteras för att idrottsföreningars organisation ska utvecklas i städernas ytterkanter, inte om hur de orättvisa villkoren som skapar förhållandena ska kunna brytas.

Terminologi

RF-SISU är en samlad beteckning för två delar av den svenska idrottsrörelsen:

- *Riksidrottsförbundet (RF)* – den nationella paraplyorganisationen som samlar Sveriges *specialidrottsförbund (SF)*, *specialidrottsdistriktsförbund (SDF)* och *idrottsföreningar (IF)*. RF verkar i ”myndighets ställe” och ansvarar för fördelning av statliga medel inom organisationen. SF är en övergripande organisation för föreningar uppdelat per idrott, till exempel fotboll, boxning eller dans. Det finns 72 SF som tillsammans har cirka 18 000 idrottsföreningar.⁵
- *SISU Idrottsutbildarna (SISU)* – idrottens eget studieförbund som ansvarar för utbildning, ledarutveckling och folkbildning inom idrottsrörelsen.

⁵ Riksidrottsförbundet (2025d).

På regional nivå verkar RF och SISU tillsammans i 19 *RF-SISU distrikt* (kallas fortsättningsvis för *distrikt*), som samtidigt har rollen att:

- stötta idrottsföreningar i deras utvecklingsarbete
- erbjuda utbildning och folkbildningsinsatser
- fungera som länk mellan nationella riktlinjer och lokala behov
- bidra till genomförandet av satsningar som Idrottsklivet.

Vad är Idrottsklivet?

Områdesinriktade satsningar på idrott och föreningsliv är inte något nytt. Under perioden 2017–2025 bedrev RF ett arbete för att stärka det lokala idrottsarbetet i så kallade idrottssvaga områden. Insatsen finansierades genom statligt stöd om 14 miljoner kronor per år fram till och med 2025.⁶ År 2023 tillkom den mer omfattande satsningen Idrottsklivet – 100 miljoner kronor per år över tre år, enligt det ursprungliga beslutet. Av budgetpropositionen för år 2025 framgår dock att regeringen beviljat RF ”ett permanent bidrag” för Idrottsklivet.⁷ Idrottsklivet finns därmed även med i budgetpropositionen för 2026 där det står att ”regeringen avsätter permanent årligen 100 miljoner kronor till att utveckla idrottsverksamhet främst för barn och unga i utsatta områden och i angränsande socioekonomiskt svaga områden i syfte att skapa en meningsfull fritid och främja integration och därigenom verka brottsförebyggande”.^{8,9}

Idrottsklivet samordnas av RF och satsningen har (hittills) pågått under perioden 2023–2025.

Det statliga bidraget fördelas via RF till både SF och distrikten. För 2024 fördelades medel så att 62 procent gick till SF, cirka 33 procent till distrikten och drygt 5 procent till RF. Det var 14 SF som efter ansökan beviljades medel för att delta i Idrottsklivet detta år. SF behövde, för att kvalificera sig för Idrottsklivet, klargöra att de: 1. har kapacitet, 2. har stark vilja att arbeta i flera områden, 3. kan peka på konkreta resultat (arbete som redan är i gång), 4. utövar en idrott som är kulturellt välbekant och utövas i närområdet.¹⁰ Därutöver tilldelades 11 distrikt medel för att samordna arbetet lokalt och för att stötta idrottsföreningar utanför de 14 SF. I dessa distrikt ingår minst ett så kallat utsatt bostadsområde (enligt den lista som Polismyndigheten regelbundet publicerar).^{11,12}

Distrikten och SF fördelar därefter medel till föreningar för insatser i de bostadsområden som i övrigt uppfyller RF:s övergripande riktlinjer. Ambitionen är att fördela stöd till föreningar med vilja och kapacitet att förändra. Strategin innebär också att fokusera på större insatser hos färre aktörer, för att få större effekt. Detta innebär att storleken på stödet varierar utifrån föreningens behov och möjligheter, snarare än att alla aktiva föreningar det aktuella året delar lika.

6 Inom ramen för en generell satsning mot segregation, Regeringskansliet (2016).

7 Prop. 2024/25:1.

8 Prop. 2025/26:1, s. 164.

9 Bakgrund och beskrivning finns i Riksidrottsförbundet (2023).

10 Wolf-Watz (2024, s. 14).

11 Polismyndigheten (2025).

12 Riksidrottsförbundet (2025c).

Aktiviteter inom Idrottsklivet sker på flera nivåer och med olika aktörer. En utmärkande strategi är att det är distrikt och föreningar som planerar och utformar de konkreta insatserna utifrån lokala behov, ofta i samverkan mellan distrikt, SF, skolor och andra aktörer i området.

På lokal aktivitetsnivå handlar det om att skapa fler och mer tillgängliga idrotts-tillfällen. Det kan röra sig om kostnadsfria prova på-verksamheter, introduktionskurser och utökning av befintliga träningsgrupper. De flesta insatser riktar sig till barn och ungdomar, både pojkar och flickor.

Parallellt ges ett riktat stöd till föreningar. Distrikt och SF bidrar med personellt stöd, exempelvis genom att anställa personer med lokal förankring för relationsbyggande och samordning. Föreningarna får även stöd i administration, ledarrekrytering och utbildning för ledare och föräldrar. Utöver detta tillkommer resurs- och strukturstöd. Det kan handla om att tillhandahålla utrustning, subventionera avgifter, ordna transporter till träning eller möjliggöra nya ytor och lokaler i området. Samverkan med skolor, kommunen och lokala bostadsföretag fungerar som en möjliggörare. Sammantaget spänner insatserna från direkta aktiviteter för barn och unga till stödjande funktioner och utveckling av strukturer som stärker föreningarnas långsiktiga kapacitet.

Tidigare forskning och utvärderingar

Det finns redan ett antal utvärderingar¹³ och studier av Idrottsklivet,¹⁴ och, som det formuleras i RF:s strategidokument för 2025, även ”beprovad erfarenhet” hos de som deltagit i de senaste årens arbete.¹⁵ En utmaning är dels hur denna beprövade erfarenhet ska kunna sammanfattas och beskrivas, dels hur den ska tas tillvara så att den blir praktiskt tillämpbar även för dem som inte själva bär erfarenheten.

Ett urval av de tidigare utvärderingarna och studierna tangerar kunskap på olika vis. Lindström med flera (2022) menar att deltagare och föräldrar behöver utbildas och nämner bland annat att det lokalt finns brister i föreningskunskap, vad ideellt arbete är, och brist på kunskap bland föräldrar om vad som förväntas gällande deras engagemang.¹⁶ Representanter för idrottsföreningar lär sig att det inte fungerar att bjuda in till föräldramöte, men att det till exempel funkar mycket bättre att bjuda in till en picknick. En annan viktig lärdom är att tränare behöver vara flexibla och beakta, bland annat, föräldrars oro i områden som drabbats av skjutningar (ställa upp på att ta emot från och skicka sms till föräldrarna när barnen går hemifrån och från träningen), och att ordna träning separat för flickor. En annan aspekt som tas upp av Lindström med flera är att ungdomarna i dessa områden ofta föredrar spontanidrott och att det kan vara utmanande för RF eftersom den inte går att mäta. Resultaten från rapporten representerar en motsättning mellan betydelsen av det formella och uppifrånstyrda och betydelsen av det informella och spontana underifrån. Enligt Lindström med flera ser föreningarna den spontanidrott och de aktiviteter som ordnas för att få projekt pengar som kortsiktiga, medan ”ordinarie” föreningsaktivitet ses som långsiktig.

13 Se exempelvis Lindström & Mickelsson Blomqvist (2022); Edström (2019); Arnoldsson (2019); Norberg, Dartsch Nilsson & Pihlblad (2024).

14 Se exempelvis Dahlstedt & Ekholm (2021); Linderyd & Rosales León (2022); Stenling (2015).

15 Riksidrottsförbundet (odaterat, b).

16 Lindström, Mickelsson Blomqvist (2022).

Wolf-Watz, som utvärderade Idrottsklivets organisering, ledning och styrning i en rapport publicerad 2024, konstaterar att processerna för kompetenshöjning av idrottsrörelsen och de processer för att lära systematiskt av det arbete som bedrivs är underutvecklade och underdimensionerade: ”Om arbetet lokalt ses som innovativa test för hur idrotten kan arbeta i utsatta områden är formerna för hur det arbetet dokumenteras och följs upp inte tillräckliga.”¹⁷

¹⁷ Wolf-Watz (2024), s. 6.

2. Kunskap som inte alltid kan formuleras

Kunskap är ett centralt begrepp i den här rapporten. Vi utgår ifrån att kunskap föregås av ett lärande. Det finns många definitioner av vad lärande är. Enligt den klassiska Blooms reviderade taxonomi kan den definieras i sex verb:¹⁸

- minnas – komma ihåg grundläggande koncept och fakta
- förstå – förklara idéer eller koncept
- tillämpa – använda information i nya situationer
- analysera – se samband, mönster
- värdera/bedöma – berättiga åsikt och beslut
- skapa – skapa nytt eller nyskapande.

Kunskap kan vara mer eller mindre medveten, och mer eller mindre artikulerad och överförbar. Kunskap som kan uttalas och formuleras i meningar, lagras och delas i form av data som specifikationer, stegmallar och standarder, går under benämningen *explicit kunskap*.¹⁹ Den kan exempelvis vara praktisk och baserad på konkreta erfarenheter som förvärvats av ledare, tränare, deltagare och föräldrar. Den kan vara organiserad genom utbildningar, institutionaliserad i rutiner och formaliserad i policydokument.

Tyst kunskap är däremot svår att sätta ord på och kopplas ofta till intuition och när man ”bara vet”.²⁰ Den tar sig uttryck i handlingar, rutiner, åtaganden, värderingar och känslor, och är besvärlig att kommunicera till andra eftersom den oftast används omedvetet. Den kan vara grundad i vardagliga insikter, ”magkänsla” eller ”fingertoppskänsla”, när någon vet hur man gör, men inte kan formulera det i ord. Den kan bestå av informella praktiker som görs utan att någon tänker på det. Den västerländska epistemologin har traditionellt endast sett kunskap som explicit, men till exempel Nonaka med flera (2000) menar att tyst och explicit kunskap kompletterar varandra och att båda är nödvändiga för att skapa kunskap.²¹

All kunskap kan ses nära sammankopplad till lärande och behöver förstås som en process av lärande (då kunskap skapas) och delande (då den förmedlas och upprätthålls). Processen är social och påverkas av relationer och maktstrukturer i organisationer och mellan människor.

¹⁸ Forehand (2005).

¹⁹ Dixon (2000).

²⁰ Nonaka, Ryoko, Konno (2000).

²¹ Nonaka, Ryoko, Konno (2000).

Kunskap inom organisationer

Vi fokuserar främst på kunskap inom organisationer, eftersom vi är nyfikna på hur kunskap skapas och upprätthålls inom lokala idrottsföreningar och de centrala eller regionala paraplyorganisationer som de ingår i (RF, distrikt och SF).

Dixon (2000) definierar gemensam kunskap i en organisation som ”the knowledge that employees learn from doing the organization’s task” eller ”the know how” inom en organisation, det vill säga att gemensam kunskap alltid är kopplad till något som görs.²² Det handlar om att organisationen eller den anställde vet *hur* något ska göras – inte bara *vad* de gör. I en idrottsförening kan det handla om att ledarna vet att en uppgift de har – vad de gör – är att skapa intresse och förtroende för föreningens aktiviteter. Ledare kan beskriva detta mål, men förmågan eller kunskapen om hur det går till att skapa sociala relationer i området som bidrar till intresse och förtroende är svårare att beskriva. Beroende på vilken typ av kunskap som ska överföras, och mellan vilka aktörer, behöver sättet att överföra kunskapen anpassas.²³

Inom Idrottsklivet, där det finns en ambition att testa och utveckla nya metoder, är det intressant att fundera över om organisationer kan ha ett minne, det vill säga hur organisationer kan bevara kunskap inom organisationen trots att engagerade eldsjälur som var med och skapade kunskapen inte längre finns kvar. Foroughi med kollegor (2020) redogör hur forskningsfältet om organisationers minne har växt fram.²⁴

I tidiga studier mellan 1960-talet och 1980-talet behandlades organisatoriskt minne som organisatoriskt lärande och kunskapshantering. Man beskrev hur organisationer lär sig av tidigare erfarenheter för att förbättra sina produktionsprocesser. Den organisatoriska lärandeprocessen beskrevs som bestående av tre komponenter: kunskapsinhämtning, lagring och återhämtning.

Senare, från slutet av 1990-talet till början av 2000-talet, började forskare skilja mellan *deklarativt minne* – minnet av begrepp och fakta – och *procedurellt minne* – minnet av färdigheter som krävs för att utföra uppgifter. Detta användes för att diskutera hur organisatoriskt minne upprätthålls och hur det kan återkallas eller användas för organisatoriskt lärande, innovation och improvisation.

En inflytelserik ansats bland forskare inom lärande och kunskap är teorin om *transaktiva minnessystem*. I denna ansats behålls metaforen om minnet som en lagringsplats, men fokus läggs på gruppen som en viktig nivå för att förstå organisatoriskt minne. Teorin menar att människor i grupper utvecklar mentala kartor över vem som vet vad, vilket i sin tur påverkar organisationens strategiska kapacitet och framtida prestationer.

Ytterligare ett aktuellt perspektiv (grundlades vid sekelskiftet i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet) fokuserar på *kollektiva minnen*. Det handlar om hur människor minns sitt förflutna som medlemmar av grupper – ibland kallade ”mnemoniska gemenskaper”. I stället för att se minne som en databas eller lagringsplats betraktas det som en pågående process. Tyngdpunkten ligger på hur

22 Dixon (2000, s. 11).

23 Dixon beskriver olika sätt att överföra kunskap. Att bara lagra kunskap i en kunskapsbas fungerar oftast inte. Dixon beskriver fem olika typer av kunskapsöverföring i en organisation: *serial, near, far, strategic, expert*.

24 Foroughi m.fl. (2020).

ett givet kollektiv i nutid förstår sitt delade förflutna utifrån befintliga sociala ramar för minne och utifrån interaktioner mellan aktörer som försöker påverka dessa förståelser.

Forskningen om organisatoriskt minne har därmed rört sig bort från att se minne som en objektiv kunskapsbank. I stället betonas den socialt konstruerade karaktären av både ihågkommande och glömska. Studier visar att det förflutna alltid omtolkas, inklusive de spår eller former som finns kvar av tidigare händelser, och att nutida organisatoriska minnen är socialt förhandlade och ofta omstridda.

Kunskap på flera nivåer

I den här studien undersökte vi särskilt hur kunskap skapas och sprids utifrån ett lokalt perspektiv. Idrott framställs ofta som ett ”kitt” som håller samman samhällen, även om denna uppfattning till stor del bygger på en traditionell och normativ syn på idrott.

Idrottsföreningarna är delar av RF och SF, men de är också delar av en lokal struktur av olika organisationer och aktörer. I en OECD-rapport från 2024 som handlar om hur lokal kunskap och kapacitet kan stödjas, används ”kapacitet” för att beskriva människors och organisationers samlade förmåga att göra det de behöver och utvecklas över tid.²⁵ Kapacitetsbyggande har definierats i WHO:s ordlista för hälsofrämjande genom ”utvecklingen av kunskap, färdigheter, engagemang, strukturer, system och ledarskap som möjliggör ett effektivt hälsofrämjande”.²⁶ ”Kapacitetsutveckling” definieras i OECD-rapporten som ”den process genom vilken människor, organisationer och samhället som helhet frigör, stärker, skapar, anpassar och upprätthåller kapacitet över tid”.²⁷ Kunskap är en tydlig aspekt av kapacitet. Denna definition betraktar kapacitetsutveckling som en process på tre interagerande nivåer:

1. Praktiker- eller utövarnivån, det vill säga individuella kompetenser såsom kunskap, färdigheter och förmåga att sätta upp och uppnå mål (t.ex. ”mjuka” kompetenser som att bygga relationer, förtroende och legitimitet samt ”hårda” kompetenser som tekniska, logistiska och administrativa färdigheter).
2. Organisationsnivån, där infrastrukturer, funktioner och system möjliggör att individers kapaciteter kan samlas för att uppfylla en organisations mandat eller nå definierade mål.
3. Den möjliggörande omgivningen, det vill säga de politiska, juridiska, regulatoriska, ekonomiska och sociala stödsystem inom vilka individer och organisationer verkar (t.ex. nationella policyer, rättsstatsprincipen, ansvarsskyldighet, transparens och informationsflöden).

Det lokala bostadsområdet är relevant för alla dessa nivåer. På individnivå eftersom platsen påverkar vilka relationer människor skapar, på organisationsnivå eftersom föreningens funktion och möjligheter påverkas av lokala resurser och strukturer, och genom lokala aspekter av den möjliggörande omgivningen.

²⁵ OECD (2024).

²⁶ Marlier m.fl. (2014, s. 115).

²⁷ OECD (2024, s. 3).

Forskning om idrott för utveckling

Det finns en omfattande forskningslitteratur om hur idrott används som ett strategiskt verktyg för utvecklingsmål som inte direkt är kopplade till idrott, såsom att stärka folkhälsa, socialisering av barn, ungdomar och vuxna, social inkludering av missgynnade grupper, ekonomisk utveckling i regioner och stater samt att främja interkulturellt utbyte och konfliktlösning. Fenomenet benämns ”idrott för utveckling” (eller *sport-for-development*).²⁸ Politiskt initierade stöd till idrotten och dess roll att bidra till positiv utveckling inom marginaliserade områden ökar stadigt.

Tidigare studier visar bland annat att stöd till idrottsföreningar i utsatta bostadsområden kan vara effektivt för att bidra till kapacitetsutveckling, här illustrerat av en studie i Belgien av ett så kallat Community Sports Program.²⁹ Syftet med detta program var att stödja utvecklingen av lokal kapacitet i fem utsatta bostadsområden, vilka sedan jämfördes med fyra liknande områden som inte deltog i programmet. Programmets målsättning var, precis som i Idrottsklivet, ökad delaktighet i idrottsaktiviteter. Metoderna var dock annorlunda jämfört med Idrottsklivet, främst genom dess systematiska metoder som genomfördes på samma sätt i områdena. Idrottsklivet bygger på idrottsföreningarnas egna initiativ och metoder, vilket resulterar i varierande metoder i olika idrottsföreningar och bostadsområden.

Viktiga aspekter av programmet var att hålla deltagaravgiften gratis eller så låg som möjligt, och att det inte är obligatorisk närvaro vissa dagar och tider utan att deltagarna kan delta när det passar dem. En annan viktig aspekt för att stärka lokal kapacitet var att öka medvetenheten om möjligheterna att delta i idrott i lokalsamhället. En av de metoder som användes innebär att företrädare från programmet besöker personer i målgruppen i deras hem och frågar om deras favoritaktiviteter på fritiden och deras främsta idrottsintressen. Beroende på intresse, vägleder och följer företrädaren dem till passande idrottsförening eller idrottsaktivitet och introducerar dem för personal och andra deltagare.

Studien visar att programmet lyckades utveckla kapacitet på flera sätt: dels genom veckovisa möten mellan representanter från programmet, där upplevda problem och goda exempel diskuteras, dels genom att nya resurser till stöd och infrastruktur kring idrottsanläggningar även tillfördes området. Dessutom skapade programmet nya partnerskap som tillhandahåller, främjar och samlar in information till och från idrotts-, hälso- och sociala organisationer. Enligt studien är partnerskap avgörande för huruvida idrott för utveckling ska lyckas eller inte. Betydelse av partnerskap lyfts även fram i andra studier som ett sätt att ordna finansiering, men även tillgång till lokaler, nätverk och expertstöd.³⁰ Partnerskap mellan många typer av organisationer är särskilt viktigt när det är flerdimensionella problem som ska lösas, till exempel när syftet är att både stödja fysisk aktivitet och minska hälsoojämlikhet.³¹

En viktig aspekt, som flera studier visar, är att invånare i marginaliserade områden inte väljer bort organiserad idrott på grund av att de inte förväntar sig bra aktiviteter med kunniga ledare, utan för att de helt enkelt saknar

28 Schulenkorf, Sherry & Rowe (2016).

29 Marlier m.fl. (2014).

30 Skinner, Zakus & Cowell (2008).

31 Marlier m.fl. (2014).

ekonomiska resurser för att vara med.³² I relation till bristande ekonomiska och andra resurser för hushåll, och minskad tillgång till välfärdssystemets resurser i bostadsområden, kan det i stället diskuteras vilken roll idrott kan spela för att skapa medvetenhet och engagemang i frågor utanför idrotten. Sociala nätverk som skapas inom idrotten skulle kunna fungera som en katalysator för bredare samhällsengagemang.³³ Dahlstedt och Ekholm (2021) problematiserar den förväntningen med att den riskerar att lägga ansvaret på dem som drabbas av sociala orättvisor.

Andra studier visar hur idrott kan bidra till att forma och omforma föreställningar om ras, kön och sexualitet.³⁴ Vi har även sett hur idrottare använder sin plats i media för att visa politiska ståndpunkter.³⁵ En översikt av studier om aktivism mot rasism inom idrott visar att det finns möjligheter att genom idrott påverka föreställningar baserade på ras och etnicitet, men att en mer konkret, institutionell förändring kräver agerande från andra typer av rörelser och organisationer.³⁶

Sammanfattningsvis visar studier att idrott kan vara ett användbart verktyg för att bygga socialt kapital, främja samhällsutveckling och skapa hållbarhet. Det finns dock en kritik om att den här typen av program och satsningar kommer ”uppifrån”, att de är drivna av politiska motiv och inte har som målsättning att minska sociala ojämlikheter, vilket i sin tur innebär ett upprätthållande av *status quo*. Samtidigt finns det begränsningar för vad lokalt initierat engagemang kan bidra med på egen hand. Långsiktighet och samverkan på bred front presenteras återkommande som nödvändigt för att komma till bukt med ojämlikhet och segregation.

32 Skinner, Zakus & Cowell (2008, s. 268).

33 Dahlstedt & Ekholm (2021).

34 Dartsch, Norberg & Faskunger (2018); Hartman (2025).

35 Se exempelvis O'Neill m.fl. (2025).

36 Hartmann (2025).

3. Studiens material och metod

Studien bygger på tre huvudsakliga datakällor: dokumentanalys, semistrukturerade intervjuer och deltagande observation. I detta kapitel redogörs för hur materialet samlats in, hur urvalet av fallområden och idrottsföreningar genomförts, samt hur analysen strukturerats. Studien har en kvalitativ ansats³⁷ som syftar till att beskriva kunskap kring Idrottsklivets betydelse för barn och unga i socioekonomiskt marginaliserade områden, samt hur lärdomar har skapats och förmedlats från den lokala nivån till regional och central nivå.

Tillvägagångssätt och metodologisk utgångspunkt

Utvärderingen bygger på en kombination av kvalitativa metoder. Detta metodval motiveras av Idrottsklivets komplexa och kontextberoende karaktär, där verksamhetens innehåll i hög grad formas av relationer, lokala förutsättningar och organisatoriska sammanhang. Genom att kombinera dokument, intervjuer och observationer skapas en flerdimensionell bild av satsningen – både som styrningspraktik och som social verksamhet.

Metodologiskt utgår vi från ett tolkande och konstruktionistiskt perspektiv, där fokus ligger på hur aktörer på flera nivåer (RF, RF-SISU distrikt, SF och lokala föreningar) *uppfattar*, *översätter* och *praktiserar* Idrottsklivet. Analysen syftar inte till att mäta effekter i traditionell mening, utan till att förstå de processer, relationer och villkor som formar Idrottsklivets genomförande.

Dokumentanalys

Dokumentanalysen omfattar:

- styrdokument från RF och SF
- riktlinjer för Idrottsklivet
- uppföljningsrapporter och interna sammanställningar
- verksamhetsplaner och lokala rapporter från Idrottsklivets aktörer.

Syftet med dokumentanalysen är att identifiera:

- hur mål och styrningslogiker formuleras centralt
- hur begrepp som inkludering, kvalitet, trygghet och lärande används
- hur ansvar och roller organiseras
- hur aktörer på central nivå föreställer sig att Idrottsklivet ska genomföras.

³⁷ Det innebär att vi använder intervjuer och texter som underlag i stället för statistik. En kvalitativ ansats syftar till att förstå snarare än att mäta.

Dokumenten representerar de explicit formulerade kunskapsmålen och hur gjorda erfarenheter presenteras inom RF. Dessa sätts i relation till den lokala upplevda kunskapen som beskrivs i intervjuer.

Intervjuer

Intervjuer med idrottsföreningar gjordes i tre bostadsområden. Urvalet av fallområden gjordes i nära dialog med sakkunniga vid RF. RF föreslog ett antal områden där Idrottsklivet bedömdes ha etablerade verksamheter och där lokala variationer kunde ge analytiskt värdefulla kontraster.

Utifrån dessa förslag valdes tre områden ut. Alla geografiska platser har anonymiserats, för att säkerställa integritet och sekretess. De benämns här som:

- Område Nord – ligger i en mellanstor stad i mellersta Sverige.
- Område Mittan – ligger i en mindre stad i södra Mellansverige.
- Område Syd – ligger i en mellanstor stad i södra Sverige.

Områdena valdes för att spegla socioekonomisk variation, geografisk spridning, skillnader i institutionell närvaro, olika idrottskulturella traditioner samt variation i lokal organisering och föreningsstruktur. Dessa skillnader möjliggör en analys av hur Idrottsklivet tar form i skilda lokala kontexter.

Inom varje område valdes i samråd med RF fem idrottsföreningar ut för djupstudier, dels föreningar med stöd från både SF och distrikt, dels föreningar med enbart stöd från SF eller distrikt. Urvalet bygger på Idrottsklivets bidragssystem och gjordes strategiskt för att fånga variation i: vilka stödstrukturer föreningarna omfattas av, hur olika typer av bidrag påverkar verksamheten, relationen mellan SF, distrikt och lokala föreningar, organisatorisk kapacitet och kompetens, och lokala idrottstraditioner och målgrupper. Vi har även strävat efter att välja så olika föreningar och idrotter som möjligt. En aspekt som vägdes in i urvalsprocessen var att inte ytterligare belasta områden och föreningar som redan blivit intervjuade och studerade inom ramen för Idrottsklivet.

Vi intervjuade ledare, tränare och verksamhetsansvariga för fem föreningar i Område Syd, fyra i Nord och tre³⁸ i Område Mittan. Detta ger totalt 12 föreningar i urvalet. Urvalet gör det möjligt att fånga en bred variation av verksamheter, samverkan och lokalt lärande. Intervjuerna med föreningar representerar praktikinivån.

Intervjuer genomfördes även med sju personer på central och regional nivå inom idrottsrörelsen. Fyra intervjuer med representanter för olika SF (SF A–D), och tre RF-SISU-konsulenter (Distrikt Syd 1 och Distrikt Norr 1–2). Sammanlagt har alltså 19 intervjuer genomförts som ligger till grund för studien och analysen.

Intervjuerna var semistrukturerade, vilket innebär att en frågeguide användes men att samtalen lämnade utrymme för följdfrågor, fria samtal och reflektion. Intervjuerna varade i ungefär en timme vardera. De spelades in, transkriberades och lästes flera gånger för att utveckla analytiska teman.

³⁸ Varav två citeras.

Insamlingen följde etiska riktlinjer och alla deltagare gav informerat samtycke. Då anonymisering är nödvändigt för att skydda individer och föreningar, särskilt i små lokala kontexter där personer annars riskerar att identifieras, har vi valt att anonymisera områdena genom benämningarna Nord, Mitt och Syd. Alla intervjuade har anonymiserats med organisationsform, område och siffra/bokstav (t.ex. IF Syd 1, SF A, Distrikt Norr 1).

I viss mån genomfördes även deltagande observationer i samband med föreningsbesök, aktiviteter inom Idrottsklivet, lokala möten mellan SF, distrikt och föreningar, samt spontana interaktioner i aktivitetsmiljöer. Dessa observationer har kompletterat intervjuerna med icke-verbal och situerad data och hjälpt till att fånga hur relationer, trygghet och närvaro skapas i praktiken, att förstå informella processer som inte dokumenteras eller uttalas, och att se hur barn, ledare och föräldrar interagerar i aktiviteterna. Fältanteckningar fördes kontinuerligt under observationerna och integrerades i analysen.

Analysprocess

Presentationen av analysen inleds med en genomgång av de nedtecknade mål (de explicita kunskapsmålen) och formulerade erfarenheter som finns i RF:s dokument och som är relevanta för denna rapports syfte.

För att fånga den tysta kunskapen analyserade vi intervjuer och observationer i tre steg:

1. Initial kodning

Intervjutraskripten analyserades tematiskt för att identifiera återkommande mönster inom och mellan nivåer. Detta arbete resulterade i fyra huvudteman. Det insamlade materialet utgör en rik källa till förståelse av hur Idrottsklivet tar form i olika lokala sammanhang. I det följande kapitlet presenteras den tematiska analysen av materialet. Temana är framtagna efter flera genomläsningar av materialet och identifiering av återkommande faktorer med relevans för studiens syfte. Citat är exempel på hur dessa faktorer kommer till uttryck.

2. Jämförelse mellan nivåer

Kodningen användes för att undersöka samspel och förmedling av kunskap mellan central, regional och lokal nivå, vilket resulterade i att både spänningsfält och gemensamma ståndpunkter kunde identifieras. Analysen belyser kunskaper om hur satsningen organiseras, upplevs och utvecklas i praktiken – med särskilt fokus på samspelet mellan lokala förutsättningar, ideellt engagemang och centrala riktlinjer. Syftet är att bidra med insikter om lärandet inom Idrottsklivet och om hur satsningen kan stärkas framöver.

3. Sammanfattande diskussion

Avslutningsvis integrerades resultaten i en övergripande syntes där idrottens sociala funktion, kapacitetsfrågor och lokal kunskap sammanförs.

Analysmetoden kan beskrivas som en kombinerad tematisk och komparativ analys, där lokala variationer i hur Idrottsklivet görs jämförs med centralt formulerade idéer om mål och metod.

Metodologiska begränsningar

- Urvalet av områden är strategiskt och representerar några områden som är berörda av Idrottsklivet – inte alla.
- Intervjuerna bygger på självrapporterade upplevelser och kan präglas av informanternas perspektiv och position.
- Observationerna är begränsade i tid och kan inte fånga hela verksamhetsåret.
- Föreningar har varierande kapacitet att delta i intervjuer och dokumentera sin verksamhet.
- Det kan finnas en viss snedvridning av resultatet då vi fick hjälp med urvalet och kontakter genom RF.

Dessa begränsningar är typiska för kvalitativa utvärderingar och hanteras genom triangulering av material, anonymisering och tydlig metodredovisning.

Sammanfattning

Metoden ger en robust kvalitativ grund för att förstå hur utveckling och förvaltning av kunskap inom Idrottsklivet organiseras, implementeras, tolkas och upplevs av aktörer på flera nivåer.

Kombinationen av dokument, intervjuer och observationer gör det möjligt att analysera såväl explicit uttryckt kunskap som ”tyst” lokal erfarenhet och praktik, vilket är avgörande för en satsning som i så hög grad formas av platsens sociala och organisatoriska villkor.

4. Breddad rekrytering och inkludering är viktiga målsättningar

I det här kapitlet redogör vi för hur RF formulerar sina mål angående kunskap och på vilket sätt målen har uppfyllts (enligt RF:s egen utsaga).

Vilka uttalade mål finns angående att utveckla, sprida och tillämpa kunskap hos RF?

Enligt de officiella mål och riktlinjer som anges i *Idrottsklivet: Riktlinjer för SF 2023–2025*³⁹ och i *Riktlinjer för verksamhetsstöd RF-SISU distrikt: Idrottslig närvaro 2024–2025*,⁴⁰ ska SF och distrikten stärka den föreningsidrottsliga närvaron i angivna områden och främja en trygg och inkluderande idrottsrörelse. Idrottsklivet har även en målsättning, i linje med statens uppdrag, att vara brottsförebyggande.

Målsättningarna anges främst i form av mätbara ökningar:

- Antalet personer, främst barn och unga, som bor i angivna områden som deltar i föreningsledd idrottsverksamhet.
- Antalet idrottsföreningar som bedriver verksamhet i angivna områden.⁴¹
- Antalet idrotts- och ungdomsledare som verkar i angivna områden.

Men det finns även en målsättning som inte är lika lätt att mäta:

- Deltagarnas uppfattning om en mer aktiv och meningsfull tillvaro.

Vad vi kan se i riktlinjerna för verksamhetsstöd finns dock ingen explicit uttalad målsättning att utveckla, sprida och tillämpa kunskap. Möjligtvis kan den ses i följande formulering: ”Distrikten ska sträva efter att utveckla folkbildningsverksamhet i IF som på olika sätt involveras i arbetet.”⁴² Det framgår dock inte av detta dokument exakt vad folkbildningen ska innehålla. Det är distrikten som ansvarar för stöd i att stärka föreningskunskap och folkbildningsverksamhet för ökad delaktighet.⁴³

I riktlinjerna för verksamhetsstöd nämns även att RF gentemot distrikten (och SF) ska bidra ”med sakkunskap och kompetensstöd inom inkludering, normkritik, diskriminering och socioekonomisk segregation och samordnar det

39 Riksidrottsförbundet (odaterat, c).

40 Riksidrottsförbundet (odaterat, a).

41 Denna målsättning har senare omformulerats till att ”[ö]ka tillgång till stabil idrottsverksamhet i de angivna områdena”, Riksidrottsförbundet (2025c, s. 4).

42 Riksidrottsförbundet (odaterat, a, s. 2).

43 Riksidrottsförbundet (2023, s. 11).

nationella nätverket för Idrottsklivet”, och omvänt gäller också att ”[d]istrikten ska bidra med kompetensstöd inom inkludering, normkritik, diskriminering och socioekonomisk segregation gentemot IF samt internt på distriktet”.⁴⁴ Denna kunskap verkar förväntas förmedlas via träffar inom det nationella nätverket för Idrottsklivet.

Riktlinjerna för arbetet med verksamhetsstödet anger också att ”[i]nsatser som kan antas ge långsiktiga effekter ska prioriteras”⁴⁵. Enligt en annan text av RF är kunskap och förvaltning av denna grundläggande för långsiktiga effekter:⁴⁶

” Att områdesbaserade insatser bygger på kunskap och ett systematiskt lärande är avgörande för långsiktiga resultat. Flera utvärderingar och forskare betonar vikten av att insatser utgår från lokala analyser och att erfarenheter från tidigare satsningar tas tillvara för att undvika upprepning av misstag (Lahti Edmark, 2005; Roelofs & Salonen, 2019; Linderyd & León Rosales, 2022). Ett kontinuerligt lärande och reflektion, där utvärderingar används aktivt för att utveckla arbetssätt och sprida framgångsrika metoder, stärker möjligheterna till hållbar utveckling över tid (Lindström & Mickelsson Blomqvist, 2022; Wolf-Watz, 2024).

Vilka kunskapsgenererande, förvaltande och kunskapspridande aktiviteter har genomförts enligt RF:s dokumentation?

Idrottsföreningar som erhåller stöd från Idrottsklivet ska återskildra vilka och hur många aktiviteter som genomförts och antal deltagare. I detta krav på återskildring finns ingen specifik fråga om hur lärdomar tas tillvara. I RF:s sammanfattning av distriktens återskildring framgår ändå att det har genomförts ett flertal aktiviteter som kan kopplas till att, så att säga, ta hand om kunskap,⁴⁷ bland annat regelbundna träffar och utbildningar för kunskapsutveckling inom ledarskap samt mentorskap från erfarna föreningar till nya.⁴⁸

Enligt RF:s rapport till regeringen innehöll folkbildningsverksamheten, den som distrikten anordnade inom ramen för att stärka det lokala idrottsarbetet i så kallade idrottssvaga områden och i de bostadsområden som ingick i Idrottsklivet, nästan 1 000 arrangemang med drygt 11 000 utbildningstimmar och över 8 000 deltagare och med 177 olika arrangörsföreningar under 2024.⁴⁹ Genom lärgrupper, workshoppar och processarbeten fick idrottsföreningar stöd i styrelseutveckling, ledarskap och organisationsfrågor, i syfte att öka tillgången till stabil idrottsverksamhet. Särskilt fokus var att skapa hållbara och trygga föreningsmiljöer, där insatser som ”Föreningens ABC”, ”Kvalitetsklubb” och valberedningsutbildningar var viktiga verktyg. Dessutom har nya utbildningsformat bidragit till att idrottsföreningar kunnat dela erfarenheter och hitta lösningar på gemensamma utmaningar, såsom ledarrekrutering.⁵⁰

44 Riksidrottsförbundet (odaterat, a, s. 6).

45 Riksidrottsförbundet (odaterat, a, s. 2).

46 Riksidrottsförbundet (2025a, s. 6).

47 Riksidrottsförbundet (2024b).

48 Riksidrottsförbundet (odaterat, a, s. 7).

49 Riksidrottsförbundet (2025b).

50 Riksidrottsförbundet (2025b).

Som ett exempel på nytt utbildningsformat nämns konceptet ”satellitutbildning” som bygger på att en utbildare håller en digital föreläsning så att föreningsaktiva från olika platser kan delta samtidigt. Vid dessa tillfällen agerar en idrottskonsulent eller någon i föreningen lärgruppsledare och leder de folkbildande samtalen i mindre grupper. Metoden har visat sig vara effektiv då ”den möjliggör bredare deltagande utan att alla behöver samlas på en och samma fysiska plats” och stärker även det lokala engagemanget genom att idrottsföreningar får egna samtal i sina grupper, samtidigt som de tar del av gemensam kunskap.⁵¹

Exempel på utbildningar som föreningar och distrikt arrangerade under 2024 omfattar allt ifrån jämställdhet och ledarskap till krishantering.⁵² Många utbildningar sker i samverkan med andra organisationer, exempelvis har distrikt Skåne erbjudit sina föreningar att gå Rädda Barnens utbildning ”Lugna, Lyssna, Stärk” som fokuserar på krishantering kopplat till barn, och distrikt Västmanland har lanserat utbildningen ”En jämställd idrott fri från våld” i samverkan med Västerås Stad, Länsstyrelsen Västmanland och en förening som arbetar med Idrottsklivet.⁵³

Enligt sammanfattningen av distriktens återrapportering återkommer flera distrikt ”till långsiktighet när de redogör för dragna lärdomar, främst i bemärkelsen att det arbete som Idrottsklivet finansierar ska bli bestående över tid” då det behövs ”dels för att skapa stabilitet och förtroende bland samarbetspartners och föreningar, dels för att öka intresse och engagemang hos lokalbefolkningen”.⁵⁴ Under 2024 har distrikten framför allt fått en tydligare bild av hur ett långsiktigt arbete kan bedrivas i praktiken. Här följer några exempel på vad de lyfter fram:⁵⁵

” Långsiktighet innebär att prioritera varje enskilt steg i en process eller insats, exempelvis att inte bara erbjuda utbildningar utan även aktivt påminna, förklara och samtala om betydelsen av att närvara.

Vikten av en regelbunden och tät dialog med IF för att skapa samsyn och gemensam förståelse för utmaningar och lösningar.

Idrotten behöver arbeta aktivt med relationsskapande, dels mellan distriktet, IF och SF:en men även mellan idrottsrörelsen och övriga aktörer.

Ekonomi är en faktor som påverkar arbetet och är en utmaning som behöver hanteras på olika sätt beroende på om det exempelvis gäller enskilda individers privatekonomi, föreningens ekonomi eller idrottens strukturer och stödsystem.

Vad görs då inte? Folkbildning verkar vara en utmaning. ”Arbetet med folkbildning är inte optimalt – ett distrikt uppger att de behöver ta nytt grepp om folkbildningen för att dels få ut det bredare i områdena, dels bli bättre på att redovisa det som redan görs”.⁵⁶ Vidare efterfrågas ”mer kompetensutveckling generellt inom inkluderingsområdet och som specifikt exempel inom hedersrelaterat våld och förtryck, hur det påverkar idrotten och hur vi kan jobba mot det”.⁵⁷

51 Riksidrottsförbundet (2025b, s. 5).

52 Riksidrottsförbundet (2024b).

53 Riksidrottsförbundet (2024b, s. 5).

54 Riksidrottsförbundet (2024b, s. 6).

55 Riksidrottsförbundet (2024b).

56 Riksidrottsförbundet (2024b, s. 9).

57 Riksidrottsförbundet (2024b, s. 10).

Lärdomar från 2024, det vill säga satsningens andra år, redovisas i *Lärdomar inom Idrottsklivet 2024. En sammanställning och analys av insamlad material*,⁵⁸ i vilken även SF ingår. I rapporten står det att RF genom tidigare utvärderingar redan är medvetna om betydelsen av att sammanställa och analysera lärdomar för att säkerställa kontinuitet och hållbarhet i insatserna. RF menar att de genom att dokumentera lärdomar kan bibehålla dessa i organisationen när nyckelpersoner slutar. Att sprida lyckosamma metoder och anpassa arbetssätt nämns som särskilt viktigt, och spridningen behöver ske dels horisontalt mellan distrikt, SF och föreningar, dels vertikalt mellan distrikt, mellan SF och mellan föreningar. Då RF avser att bidra med systematisering och dokumentation av lärdomar samt ge konkret vägledning, väljer vi att redogöra rapportens slutsatser relativt utförligt.

Lärdomarna sammanfattas i fem punkter:

1. Lokal närvaro och relationsbyggande. Ledare med lokalkännedom och nätverk – ”områdeskapital” – spelar en central roll för att förstå och möta de specifika behoven som finns i området.
2. Långsiktigt perspektiv och hållbarhet. Långsiktighet är bättre än kortsiktighet och det är bättre att integrera verksamhet i den ordinarie verksamheten än att driva den som tillfälliga projekt.
3. Ledarskap och kompetensutveckling. Rekrytering av ledare ska ske lokalt, men de måste få utbildning, eftersom arbetssätten har utvecklats över tid. Där det förr ofta handlade om enstaka utbildningsinsatser för att bygga lokal kompetens, har det inom Idrottsklivet vuxit fram mer omfattande satsningar på utbildning, mentorskap och stöd till ledare. Därmed har särskilda insatser riktats mot att ge unga ledare från områdena möjlighet att växa i sina roller. Ett exempel på det är ett SF som infört ett strukturerat mentorskap och löpande utbildning för att både behålla och vidareutveckla sina ledare.
4. Samverkan och partnerskap. Det är positivt med samarbete med olika aktörer, som kommuner, skolor och bostadsbolag, men ”[f]ör att dessa samarbeten ska bli så effektiva som möjligt krävs tydliga roller och en väl avgränsad ansvarsfördelning mellan parterna”.⁵⁹
5. Ekonomi och administrativt stöd. Det är en utmaning att gå från gratis aktiviteter (som ofta erbjuds inom Idrottsklivet) till avgiftsbelagda (som i den ordinarie verksamheten). Det är därför bra att effektivisera administrationen och ha flexibla stödformer.

I det tredje kapitlet i rapporten om lärdomar som gjorts inom Idrottsklivet 2024, redovisas hur de gjorda erfarenheterna har lett till förändringar i positiv riktning. Till exempel har idrottsrörelsens arbete i prioriterade områden gått från enstaka initiativ och tillfälliga samarbeten med andra aktörer till en mer organiserad, regelbunden och lokalt förankrad verksamhet. Insatserna har även blivit bättre anpassade till både ekonomiska och administrativa villkor. Kortfattat innebär det en ”övergång från en traditionell och mindre formaliserad arbetsform till ett mer strukturerat och långsiktigt arbetssätt”, vilket dock är en förenklad bild eftersom det i verkligheten finns ”variationer och nyanser i hur och av vem förändringarna har genomförts”.⁶⁰

58 Riksidrottsförbundet (2024a).

59 Riksidrottsförbundet (2024a, s. 4)

60 Riksidrottsförbundet (2024a, s. 5).

I det fjärde kapitlet jämförs vilka lärdomar som SF och distrikten säger sig ha dragit från aktiviteterna inom Idrottsklivet. Skillnaderna sammanfattas i tabell 1.

Tabell 1. Skillnader i lärdomar mellan SF och distrikt.

SF	Distrikt
Lokal närvaro och relationer	Samverkan och nätverksbyggande
Anpassning av idrotten	Anpassning till lokala behov
Lokalt ledarskap	Folkbildning som metod
Samverkan med externa aktörer	Långsiktighet och stabilt stöd
Långsiktighet över projekt	Trygghet och inkludering

Källa: *Lärdomar inom Idrottsklivet 2024. En sammanställning och analys av insamlad material*, s. 11.

Lärdomarna kompletterar varandra och tyder på en utveckling av kunskap om lokalt nätverk och samverkan, anpassning och långsiktighet.

Avslutningsvis framgår det i rapporten att utmaningar kvarstår, inte minst kring långsiktig finansiering och samordning mellan aktörer. Distrikten har under 2024 fortsatt att arbeta med intern kunskapshöjning, där erfarenheter från Idrottsklivet har bidragit till en bredare förståelse för inkludering inom idrottsrörelsen. För att verkligen kunna nå och engagera nya målgrupper behövs en djupare förståelse av hinder och förutsättningar. En central insikt är att arbetet med inkludering inte kan ses som en enskild insats, utan behöver vara en integrerad del av hela föreningsidrotten. Det framgår också att det har utvecklats bra former för att sprida kunskap internt och skapa synergieffekter mellan olika satsningar. Idrottsklivet har även bidragit till att stärka SF och idrottsföreningar ”med att attrahera och utbilda lokala ledare” samt dessutom ”omdefinierat vad som utgör en bra ledare, med fokus på sociala egenskaper och engagemang”.⁶¹

Sammanfattningsvis förmedlas en positiv bild av lärdomar och utveckling av kunskap med grund i aktiviteter inom Idrottsklivet. Det är dock kanske rimligt att förvänta sig att RF:s rapporter fokuserar på att lyfta fram positiva aspekter än eventuella brister och problem, eftersom de utgör en presentation av verksamheten som främst riktar sig uppåt (mot staten), eller utåt (t.ex. till utvärderare), och kanske inte så mycket inåt (till ledare och andra aktiva i verksamheterna).

61 Riksidrottsförbundet (2025b, s. 8).

5. I praktiken handlar det om att skapa trygga platser och goda människor

I det här kapitlet presenteras resultatet från intervjuerna och observationerna i form av fyra övergripande teman som vi har identifierat.

Tema 1: Lokala behov och centrala riktlinjer

Ett återkommande tema i materialet är hur föreningarna tolkar och omsätter Idrottsklivets mål utifrån sina egna lokala förutsättningar. Även om den övergripande ramen är nationell formas innehållet i hög grad av lokala erfarenheter, resurser och behov. Föreningarna beskriver att många barn lever i områden som präglas av socioekonomiska utmaningar och begränsad tillgång till organiserade fritidsaktiviteter, vilket gör att idrotten fyller en betydligt bredare funktion än traditionell föreningsidrott. I dessa sammanhang får Idrottsklivet en dubbel roll: dels som stöd för att upprätthålla föreningens ordinarie verksamhet, dels som ett verktyg för social förändring. Denna balans mellan centrala ambitioner och lokala prioriteringar skapar både kreativitet och spänningar – föreningarna tvingas ibland välja mellan att uppfylla formella krav och att möta verkliga behov i sitt närområde.

I intervjuerna med idrottsföreningar, distrikt och SF framträder en tydlig bild: det är inte de ovanifrån kommande riktlinjerna som styr verksamheten utan det är platsen, relationerna och barnens vardag.

”Ungdomar funkar ganska lika oavsett var de än kommer ifrån ... mötena med dem blir otroligt värdefulla” (IF Nord 4).

Medan de centrala aktörerna beskriver Idrottsklivet som ett verktyg eller en förstärkning av befintligt arbete, beskriver föreningarna satsningen som en direkt respons på lokala utmaningar. Ett annat återkommande tema är att föreningarna behöver arbeta utifrån barnens motivation och möjlighet att delta. Som IF Syd 4 uttrycker det: ”Det är svårt att få barnen att komma tillbaka ... motivationen går upp och ner.”

Samtidigt uttrycker flera föreningar att riktlinjerna i Idrottsklivet i praktiken måste översättas för att bli meningsfulla. Begrepp som *brottsförebyggande* anses inte vara användbart lokalt. I stället arbetar de med *trygghetsfrämjande* aktiviteter – en terminologisk förskjutning som speglar en annan förståelse av vad som är möjligt och meningsfullt i ett område med lågt förtroende för myndigheter.

Flera intervjupersoner från SF och distrikten uttrycker detta tydligt. Ett SF beskriver att ”lokala förutsättningar avgör allt – det som fungerar i en stad

fungerar inte i en annan”. Även i andra föreningar är bilden snarlik: riktlinjer och mål är viktiga, men inte styrande. IF Syd 3 och IF Syd 4 förklarar exempelvis att barnens motivation, familjesituation och vardagsstress avgör vad som är möjligt, inte policydokument. IF Nord 2 uttrycker samma princip när de förklarar att barnen ”kommer hit för att de inte har något annat” och att verksamheten därför måste vara ”lågtrösklig, flexibel och relationsdriven”.

På central och regional nivå finns en medvetenhet om dessa lokala variationer. SF A beskriver att Idrottsklivet ”inte är en modell vi trycker ut, utan en möjlighet”, och Distrikt Norr 1 menar att de i praktiken arbetat med samma logik ”i femton år, men under andra namn” – Idrottsklivet lägger till resurser, men förändrar inte grunden i det lokala arbetet.

Dessa utsagor bekräftar att genomförandet och hur verksamheten organiseras i hög grad sker underifrån, vilket innebär att de statligt formulerade målsättningar som omformuleras på central och regional nivå inom idrottsrörelsen även behöver anpassas till lokala förutsättningar för att få genomslag.

Trots att Idrottsklivet är utformat som en nationell satsning visar intervjuerna en tydlig tendens: de lokala problemen, möjligheterna och relationerna definierar vad Idrottsklivet blir. Flera föreningar framhåller att verksamheten ofta handlar mer om trygghet, gemenskap och tillhörighet än om idrottsprestationer. Som IF Syd 1 uttrycker det: ”Det här är ett område med många utmaningar, och barnen behöver en trygg plats.”

Idrottsföreningar i dessa områden beskriver inte Idrottsklivet i första hand som en idrottssatsning, utan som ett sätt att skapa social stabilitet, kontinuitet och stödstrukturer för barn och unga. ”Föreningarna är kraften i samhället ... vi stärker dem i deras roll” (SF D). IF Syd 5 beskriver att deras närvaro i området har lett till att fler barn deltar i organiserade aktiviteter och att föräldrar i högre grad söker kontakt med verksamheten för att få stöd. Även på distriktsnivå är Idrottsklivets genomslag beroende av lokala nätverk, närvaro och aktörer som har förtroende i området.

Sammanfattning av tema 1

Sammantaget visar tema 1 att Idrottsklivet är beroende av lokal översättning av nationella mål. Detta gör att Idrottsklivet i praktiken inte är ett enhetligt program, utan en platsformad satsning vars innehåll skiftar mellan städer, stadsdelar och föreningar. Det resulterar också i att det kan skapas olika typer av kunskap och olika sätt att organisera kunskapsöverföring.

Tema 2: Organisering, engagemang och lärande

Det andra temat handlar om de organisatoriska och lärande dimensionerna av Idrottsklivet. Många föreningar bärs upp av ideellt arbete och en stark känsla av gemenskap. Eldsjälar med djup lokal förankring spelar en avgörande roll för att hålla verksamheten vid liv, men det gör också satsningen sårbar – särskilt när engagemanget vilar på enskilda personer. Samtidigt utvecklas inom Idrottsklivet olika former av lärande, där erfarenheter delas mellan föreningar, distrikt

och kommunala aktörer som skolan och kommunalt ägda bostadsföretag. Detta lärande och den kunskap som förmedlas är ofta praktisk, situationsbunden och tyst, men utgör en viktig kapacitet i arbetet med att skapa hållbara verksamheter. Här framträder behovet av stödstrukturer som möjliggör långsiktigt lärande och kunskapsutbyte mellan nivåer och aktörer. Intervjuerna visar att dessa läroprocesser är centrala för genomförandet, men att de sällan formuleras i formella styrdokument utan växer fram i vardagsarbetet på plats. Som vi ska visa är det dock inte nödvändigtvis vare sig möjligt eller önskvärt att omvandla den typen av lärande till explicit kunskap.

Tema 2 handlar om hur lärandet inom Idrottsklivet organiseras i praktiken – och här blir skillnaderna på föreningsnivå särskilt tydliga. Nedan beskrivs både återkommande mönster och variationer.

Eldsjälar som bär verksamheten

Ett av de tydligaste mönstren i intervjuerna är hur starkt beroende många föreningar är av enskilda eldsjälar. I föreningar med svag organisatorisk struktur är det ofta en person som planerar, leder, administrerar och ansvarar för kontakten med barn, föräldrar och samverkansaktörer. Som två av idrottsföreningarnas representanter uttrycker det: ”Det ligger mycket hos dig” (IF Nord 3) och ”Vi är några som är där ... två anställda och träningsinspiratörer som går i gymnasiet” (IF Nord 4).

Detta eldsjälsberoende skapar kontinuitet, men gör också verksamheten sårbar. I flera intervjuer framkommer att om en ledare blir sjuk eller lämnar uppdraget riskerar verksamheten att avstanna helt.

Organisatorisk kapacitet – stora skillnader mellan föreningar

Föreningarnas organisatoriska förutsättningar varierar kraftigt. Å ena sidan finns föreningar med uttalade strukturer, som IF Syd som har utvecklat utbildningsplaner, akademiverksamhet och formella lärandestrukturer. En ledare i IF Syd 2 beskriver deras ambitioner så här: ”Vi arbetar med utbildning, utbildning, utbildning.”

Å den andra sidan finns föreningar där nästan alla processer är informella och personburna. Detta gäller bland annat cricketföreningar, vissa brottnings- och kampsportsklubbar samt mindre fotbollsföreningar. Där saknas ofta manualer, rutiner och planeringsverktyg. Ledarna improviserar och lär genom erfarenhet. En tränare i IF Syd 3 formulerar det så här: ”Du behöver inte kunna svaret – bara hur du ska hitta svaret.” Organisatorisk kapacitet påverkar allt från rekrytering och informationsflöden till närvaro, trygghet och kvalitet i verksamheten.

Dokumentation, administration och praktiska dilemman

Föreningar med svag organisatorisk kapacitet lyfter ofta samma problem: administration, dokumentation och uppföljning tar tid – tid de inte har. Ledare beskriver hur rapportering konkurrerar med det praktiska arbetet med barnen. IF Syd 1 säger: ”Vi har lagt ner enormt, nästan för mycket tid.”

Det blir särskilt tydligt i mindre föreningar där en coach efter ordinarie jobb ska hålla aktiviteter, hantera föräldrakontakter och dokumentera. ”Vi har pratat om dokumentation ... där finns en utvecklingspotential” (SF D).

Flera föreningar uttrycker att dokumentationskraven står i direkt konflikt med relationsarbete – särskilt i områden där barnens motivation varierar och närvaro behöver stöttas aktivt.

Centrala och regionala nivå – breda roller och begränsade resurser

Intervjupersoner från distrikten och SF beskriver att variationen mellan föreningarna gör genomförandet av aktiviteter inom Idrottsklivet komplext. Medan till exempel SF D uttalar att deras målsättning är att skapa välorganiserade fotbollsföreningar, så har ledare och aktiva inom föreningarna olika uppdrag som ska kombineras.

Distrikt Norr 2 formulerar det så här: ”Han gör ju inte bara Idrottsklivet ... han har massa andra uppdrag.” Detta illustrerar hur brett uppdraget är även på distriktsnivå, där konsulenter ofta kombinerar flera roller, arbetar över stora geografiska områden och möter föreningar med olika organisatoriska behov. Distrikt Syd beskriver att föreningar med svag struktur kräver mer närvaro och mer handfast stöd för att genomförandet ska fungera. SF A och SF C bekräftar att deras föreningar ofta saknar formell organisatorisk kompetens, och denna brist uttrycks också av SF B: ”Vi saknar ledare ... och de ledare som finns är redan överbelastade.”

Exempel på strukturerat och systematiserat arbetssätt

En tydlig kontrast till den upplevda bristen på struktur och administration återfinns i ett litet antal idrottsföreningar, som medvetet försökt skapa kunskapsstrukturer som inte vilar på enskilda individer. De har exempelvis tydliga utbildningsplaner, en gemensam intern värdegrund, fungerande ledarutbildning och en formaliserad akademiverksamhet.

Detta gör att deras kunskap inte är personburen utan organisatoriskt förankrad, vilket står i stark kontrast till många av de andra föreningarna. Detta visar hur stor skillnaden är mellan Idrottsklivets föreningar – från de strukturerade undantagen till majoriteten av verksamheter som vilar tungt på enskilda individers tysta kunskap och engagemang.

Lärande i praktiken – kunskap som växer fram i vardagen

Intervjuerna visar dock att lärande främst sker i interaktion med barn och föräldrar, inte genom formella utbildningar. Som IF Syd 3 uttrycker det: ”Det var learning by doing ... det är det sättet som är bäst.” Och IF Nord 4 säger: ”Vi kanske måste fråga mer ... hur funkade måndagar klockan 16 för dig?” SF C bekräftar att deras föreningar ofta saknar formella utbildningsstrukturer, men har stark lokal relationskompetens. Denna typ av erfarenhetsbaserat lärande utgör en central men ofta underskattad del av Idrottsklivet.

Sammanfattning av tema 2

Sammanfattningsvis visar tema 2 att Idrottsklivets genomförande formas av stora organisatoriska skillnader mellan föreningarna. Eldsjälsberoende är ett genomgående drag och skapar både stabilitet och sårbarhet. Samtidigt uppger många föreningar att administrativa krav konkurrerar med relationsarbetet, vilket förstärker skillnaderna mellan de föreningar som har etablerade strukturer och de som saknar organisatorisk marginal. På central och regional nivå finns en medvetenhet om dessa utmaningar, men resurserna räcker inte alltid till för att kompensera för de lokala bristerna. Lärandet sker huvudsakligen i vardagen och är praktiskt och situationsbundet, vilket gör det svårt att standardisera, men är avgörande för genomförandet. Föreningars olika kapacitet och varierande lokala förutsättningar är därför två av de viktigaste förklaringarna till att Idrottsklivet bedrivs så olika från plats till plats.

Tema 3: Idrottens sociala och emotionella betydelse

Det tredje temat belyser hur idrottens roll i Idrottsklivet sträcker sig långt bortom fysisk aktivitet. I många föreningar framträder idrotten som ett medel för att bygga relationer, skapa trygghet och stärka människors självkänsla. Verksamheterna erbjuder en plats där unga kan delta på egna villkor och känna sig del av något större. Ledare beskriver ofta hur träning, turneringar och gemensamma aktiviteter blir till sociala mötesplatser som motverkar isolering och ger positiva alternativ till destruktiva miljöer. Här blir idrotten en arena för både personlig och kollektiv utveckling – ett sätt att skapa framtidstro i områden där vardagen annars präglas av brist på möjligheter. Flera föreningar betonar att barnens närvaro i sig ofta är viktigare än den idrottsliga prestationen, och att trygghet och gemenskap är förutsättningar för att barn ska vilja delta över tid. Därtill uttrycker flera föreningar att deras arbete ytterst handlar om att stärka barn och unga som människor. Som IF Syd 2 uttrycker det: ”Vi kan skapa goda och duktiga fotbollsspelare. Men det är ännu viktigare att skapa goda samhällsmedborgare.”

I intervjuerna – oavsett idrott, region eller föreningsstorlek – framträder en gemensam berättelse: Idrotten fyller en djup social och emotionell funktion i barnens liv. Det är inte främst träningen, tekniken eller tävlingsresultaten som avgör verksamhetens betydelse. Det är stämningen, sammanhanget och relationerna som barnen möter. ”Barnen slappnar av när de kommer hit ... de känner sig hemma här” (IF Syd 1).

”Det här projektet har blivit vårt sätt att inkludera ... att alla ska få ta del av det” (IF Nord 4). Många barn som deltar i Idrottsklivet lever i områden där det saknas trygga, stabila och meningsfulla fritidsmiljöer. Trångboddhet, frånvarande vuxna, socioekonomisk stress, otrygghet i närområdet och begränsade aktiviteter är återkommande teman i föreningarnas beskrivningar. I den kontexten blir idrotten något mer än en aktivitet – den blir en trygg zon, en relationell trygghetspunkt och ibland en av få platser där barn möter konsekventa vuxna. En tränare i IF Syd 5 beskriver det så här: ”Barnen kommer hit för att få lugn ... att få landa lite innan de går hem.” IF Nord 3 uttrycker något liknande: ”Det viktigaste är att de känner sig trygga här.” En ledare i en lite mer ovanlig idrott

talar klartext: ”Barnen kommer hit för att de inte har något annat. Det är inte alltid motivationen som styr – det är tryggheten” (IF Syd 4).

Liknande uttryck återkommer i ett flertal idrotter. Ledare beskriver hur barn kommer i god tid innan träningens start, hur de stannar efteråt eller hur de dyker upp även när de inte orkar delta – bara för att vara i miljön. Det visar att närvaron är viktigare än aktiviteten. ”På sommaren kan det vara femtio ungar här som bara vill vara på planen”, berättar en ledare i IF Syd 2.

Idrotten som trygghetszon

Föreningarnas aktiviteter beskrivs ofta som att de blir trygghetskapande sociala platser och de beskrivs bland annat med ord som en trygghetszon (IF Syd 5, IF Nord 1), en strukturerad rytm i vardagen (IF Syd 2), ett alternativ till riskmiljöer (IF Syd 1, IF Syd 3), eller en plats att landa på efter skolan (IF Nord 3).

I flera föreningar beskrivs att barnen ofta ”slappnar av först när de kommer in i hallen”. För många barn är idrottshallen en av få platser där de inte behöver vara på sin vakt. Här är konfliktnivån låg, regler och rutiner är tydliga, vuxna lyssnar och barnen får möjlighet att vara just barn. Det är denna kombination av trygghet, struktur och närvaro som gör att verksamheten får så stark betydelse.

IF Syd 3 uttrycker liknande erfarenheter: ”Många tjejer säger att de känner sig trygga här ... De vill bara stanna även efter träningen.” I IF Syd 5 blir detta extra tydligt. En av ledarna förklarar att deras verksamhet inte först och främst handlar om idrott, utan om att bygga ”emotionell trygghet” och att vara vuxna som ”alltid står kvar” även när barnen testar gränser eller mår dåligt. De förklarar också varför de undviker vissa begrepp: ”Vi kommer lyfta att de här begreppen som används är oerhört problematiska ... vi vill inte prata brottsförebyggande, det är inte vårt språk” (IF Syd 5).

Det är ingen tillfällighet att just dessa verksamheter har höga närvarotal – de erbjuder mer än fysisk aktivitet: de erbjuder relationer, stabilitet och konsekventa vuxna. Det här är en kunskap som även bekräftas på central och regional nivå. SF C förklarar: ”Barnen kommer för tränaren, inte för sporten.” Detta gäller även för andra idrotter. Ledaren blir inte bara en tränare utan en rollmodell, en gränsättare, en samtalspartner och en trygg vuxen som finns där vecka efter vecka.

Flera föreningar beskriver hur barnen ofta öppnar sig mer för tränarna än för skolpersonal eller föräldrar, vilket visar ledarnas emotionella betydelse. IF Nord 1 beskriver: ”De kommer in spända och går ut lugna.”

Idrotten som identitetsskapande

För många barn erbjuder idrotten identitet och stolthet. Detta gäller särskilt i idrotter som fotboll, brottning, kampsport och cricket. IF Syd 4 berättar att flera barn ”vill bli kaptener som de äldre spelarna ... och att de studerar matcher för att lära sig mer”. En brottningstränare berättar att barn med mycket energi eller svårigheter att sitta still ofta ”blommar ut” på mattan eftersom brottningen erbjuder struktur, disciplin och respekt. SF B förstärker detta i intervjun genom att säga: ”Det är mycket sociala inslag i det vi gör, och det passar många barn som behöver struktur.”

Samma mönster syns i kampsporten. SF C förklarar att idrotten ger barn en positiv självbild, och att det är just de tydliga normerna – hälsa, respekt, kontroll – som skapar trygghet i de områden barnen bor i.

Idrotten som emotionell ventil

Flera föreningar beskriver också att barnen kommer till träningarna för att ”avreagera sig”. De behöver hantera konflikter i vardagen och upplever ofta press på att ”vara tuffa” i hemmet, skolan och området. När de tränar, spelar, brottas eller utövar kampsport kan de släppa på det. IF Nord 3 uttrycker att barnen ”behöver få spela av sig”, IF Syd 4 beskriver det som att ”de kommer arga och lämnar med ett leende” och IF Syd 2 berättar att ”de släpper allt när de kommer in i hallen”.

Idrotten som brottsförebyggande – utan att kallas så

Föreningarna är ofta försiktiga med begreppet ”brottsförebyggande”, eftersom det kan låta stigmatiserande eller kontrollinriktat. Men deras beskrivningar visar att Idrottsklivet uppfyller exakt den funktionen – indirekt. ”Det viktigaste är att skapa goda människor” (IF Syd 2).

Distrikt Norr 1 och 2 beskriver att när barn är på träning, får rutiner, skapar relationer med ledare, har positiva förebilder och blir sedda, så minskar risken att de hamnar i situationer där de dras in i problem.

Distrikt Syd säger: ”Det handlar inte om att stoppa något – utan om att bygga något runt barnen.” Det är en social effekt av idrott – inte en polisiär.

Sammanfattning av tema 3

Tema 3 visar erfarenheter och praktisk kunskap som gör att Idrottsklivet fungerar. Det handlar om sociala aspekter som att relationer skapar trygghet, trygghet skapar närvaro, närvaro skapar kontinuitet och kontinuitet skapar utveckling – både socialt och idrottsligt.

Idrotten är inte bara träning. Den är en social arena, en emotionell fristad och en relationsskapande struktur som barn i Idrottsklivets utvalda områden saknar på andra håll. Det är också – som flera föreningar uttrycker – en plats där barn kan utvecklas till ”goda människor”, ”starka individer” och ”självssäkra unga som vågar säga nej”.

Tema 4: Lokal kunskap som förutsättning

Idrottsklivet verkar i områden där vardagen för många barn och unga präglas av social och ekonomisk utsatthet med begränsade framtidsmöjligheter. I dessa sammanhang blir idrottsföreningarnas lokala närvaro och kännedom om området en avgörande resurs. Föreningarnas ledare, ofta själva boende eller uppvuxna i området, besitter en kunskap som sträcker sig bortom verksamhetsplaner och styrdokument. De känner familjerna, skolorna och de lokala platserna – och förstår de villkor som formar människors vardag. Denna lokala kunskap är central för att Idrottsklivet ska få genomslag. Den gör det möjligt att nå barn som annars står långt ifrån organiserad idrott samt att tolka och översätta satsningens

mål till något som känns relevant och verklighetsnära. Flera ledare beskriver detta som ett grundläggande villkor: ”Man måste förstå området för att kunna jobba här” (IF Nord 3).

IF Mitten 1 berättar att en utmaning i området är att föräldrar ibland inte förstår svenska. Föreningarna inom Idrottsklivet har tryckt på att det behövs information på olika språk, vilket det SF för den idrott som IF Mitten 1 representerar har tagit fram i form av en broschyr. Broschyren innehåller även information om föreningslivet. IF Mitten 1 säger: ”För många som bor där ute kan nog kanske tro att de skickar in sina barn i någon verksamhet som är kriminell. Men de har ju ingen aning egentligen. Så för oss har det varit väldigt viktigt att kunna visa på vad föreningslivet faktiskt är.” Det finns dock en osäkerhet över hur broschyren används, så det är mer effektivt att vara ute i skolor på föräldrafrukostar och informera om föreningen: ”... då tar man ju sig tiden och sitter ner och pratar. Och då känns det som att de ändå förstår” (IF Mitten 1).

När denna erfarenhetsbaserade kunskap erkänns och tas tillvara skapas förutsättningar för långsiktig förankring. Omvänt riskerar satsningen att tappa kraft när den styrs utifrån generella modeller som inte tar hänsyn till platsens särskilda villkor. I intervjuerna uttrycks detta konkret, till exempel av IF Syd 5: ”Barnen kommer hit för tryggheten ... för att få lugn.”

I detta ljus framstår Idrottsklivet inte bara som en idrottspolitisk satsning, utan som en del av ett bredare lokalt välfärdsarbete där föreningarnas relationer och lokala förankring är avgörande för att bygga tillit och framtidstro.

Om det finns ett tema som förenar alla intervjuer – från Idrottsklivets mest resursstarka föreningar till de mest sårbara, och från central och regional nivå till praktikinivå – så är det detta: lokal kunskap är helt avgörande för om Idrottsklivet ska lyckas eller inte.

Det spelar ingen roll hur välformulerade styrdokumenterna är, hur bra utbildningar SF erbjuder eller hur många riktlinjer RF har – om verksamheten inte är rotad i den sociala och kulturella logik som råder i området fungerar den inte.

Lokal kännedom = nyckeln till relationer

I alla intervjuer med föreningar i socioekonomiskt marginaliserade områden beskrivs att barnens tillit inte uppstår automatiskt. I dessa områden är det relativt vanligt att barn inte litar på nya vuxna, särskilt inte vuxna som uppfattas som myndighetsnära eller ”utanför” området. Det som däremot fungerar är vuxna som är närvarande varje vecka, delar språk och uttryck med barn och föräldrar, känner områdets historia, förstår lokala koder och oskrivna regler, kan hantera konflikter som är specifika för den aktuella platsen, vet vilka barn som är vänner eller i konflikt, har insyn i barnens vardag. Vi har redan nämnt flera konkreta exempel på det och vad det betyder för ungdomarna rent socialt och emotionellt.

Det är även slående hur tydligt detta också lyfts på den centrala och regionala nivån. SF A beskriver att verksamheter tar fart i vissa stadsdelar på grund av lokala kulturella uttryck, till exempel att basket är starkt i vissa områden men helt irrelevant i andra. SF B och SF C beskriver att deras idrotter fungerar bäst i områden där barn ”behöver ramar, fysisk närvaro och tydlig struktur”.

Distrikt Syd formulerar det kortast och tydligast: ”Relationer är avgörande. Om man inte har dem händer det inte så mycket.” Det är ett kraftfullt citat som placerar relationerna – och därmed lokal kunskap – framför utbildningar, manualer och styrning.

Lokal legitimitet: att bli accepterad i området

Flera föreningar beskriver att det inte räcker att ”komma in som en idrottsförening”. Man måste bli en accepterad del av området.

IF Syd 1, IF Syd 2 och IF Syd 5 berättar att deras framgång beror på att de är ”kända ansikten”. Barnen och föräldrarna vet vilka de är. De har en lokal legitimitet som gör att barnen vågar delta. IF Syd 5 uttrycker detta starkt: ”Vi måste spela med i charaden ... men samtidigt strukturellt förändra.”

Ett exempel från Område Mitten kan belysa behovet av lokal legitimitet. IF Mitten 2 berättar att det i området finns två arenor invid varandra för två olika idrotter varav den ena är fotboll som har en lång tradition i området med i huvudsak lokalt deltagande. Den andra idrotten hade nästan enbart deltagare ifrån andra delar i staden, och det var först efter ett omsorgsfullt arbete att skapa legitimitet genom aktiviteter med skolan, samtal med föräldrar och nätverkskapande i området, som den lyckades locka deltagare från lokalområdet. Det räcker alltså inte att finnas fysiskt på platsen, verksamheten måste även finnas på platsen i social mening.

Det handlar om att vara en del av den lokala kulturen, förstå vardagslogiken och vara konsekvent närvarande, och när relationerna stärks ökar både trygghet och deltagande.

Lokal kunskap som trygghetskompetens

Många föreningar beskriver att barnen i de marginaliserade områden som Idrottsklivet är aktivt i, ibland missförstås i andra miljöer. När en tränare i området ”förstår dem”, ”ser dem”, ”vet hur de ska prata med dem”, skapas helt andra möjligheter till deltagande.

IF Nord 1 uttrycker detta tydligt: ”Jag har bott här i 20 år ... jag vet problemet i området.” Det är här Idrottsklivet har sin största effekt: Det ger resurser till människor som redan kan lokalsamhället.

Flera föreningar beskriver att deras arbete alltid börjar med att vara i miljön, observera, prata med boende och lokala aktörer. Den observation som IF Syd 4 beskriver, att ”de kommer arga och går därifrån leende”, sker bara genom närvaro och förtroget. Behovet av lokal kunskap och närvaro lyfts även fram från centralt och regionalt håll. Distrikt Norr 2 beskriver på liknande sätt att ”man måste lära känna området på plats” och SF D säger att ”jag hade velat se ännu mer resurser för SF att kunna jobba uppsökande ... det är jätteviktigt”.

I vissa områden innebär lokal kunskap att veta när vissa tider är olämpliga att hålla aktiviteter, att lokala konflikter påverkar barnens möjligheter att ta sig till och från träningen utan risk och vilka platser barn undviker. Det innebär också att förstå vilka familjer som behöver extra stöd och märka av vilka barn som mår dåligt, även när de inte säger det. Ett par konkreta exempel är att ta hänsyn

till religiösa högtider och att vara flexibel när det gäller träningskläder: det går att flytta på träningspass som är planerade precis när fastan bryts för de som firar Ramadan, och det går att träna och tävla med heltäckande kläder under föreningens idrottskläder.

Sammanfattning av tema 4

Från analysen av vårt material drar vi slutsatsen att lokal och tyst kunskap är den viktigaste resursen i Idrottsklivet. Relationer, legitimitet och förståelse av områdets normer är nödvändiga för att nå målgruppen. Det är också den som i praktiken styr hur verksamheten utformas, närvaro upprätthålls och trygghet byggs. Det är här glappet mellan explicit och lokal tyst kunskap blir extra tydligt: medan styrdokument och representanter från RF och SF, eller styrdokument från regeringen, lyfter fram kvalitet, utbildning och struktur, pratar representanterna för de lokala föreningarna om trygghet, relationer och områdets logik. I praktiken innebär detta att Idrottsklivet styrs av lokala sociala villkor och inte av en ovanifrån bestämd projektlogik.

En viktig implikation av betydelsen av lokal och tyst kunskap är att det är svårt att i detalj styra hur Idrottsklivet ska genomföras från central och regional nivå. Det är något som dessa aktörer är medvetna om och anpassar sig till. Vi menar därför att genomförandet av Idrottsklivet är platsstyrd, och inte manualstyrd.

6. Spänningsfälten mellan central, regional och lokal nivå, och från tyst till explicit kunskap

Vi har visat hur Idrottsklivet i praktiken formas av lokala behov, en specifik typ av organisering och kapacitet, idrottens sociala funktion samt av lokal och tyst kunskap. I det här kapitlet ska vi fokusera på hur samspelet ser ut mellan den centrala och den regionala nivån: RF, Distrikt Norr/Syd, SF A–D), och den lokala nivån: lokala idrottsföreningar (IF Syd 1–5, IF Mitten 1–3, IF Nord 1–4). Vilka spänningsfält uppstår mellan de olika nivåerna, och vad innebär de för möjligheten till kunskapsöverföring mellan föreningar på lokal nivå eller inom idrotter, och mellan nivåer?

Vi ser att den kunskap som skapas inom Idrottsklivet i huvudsak handlar om att tillämpa eller omtolka mål och riktlinjer, samt att skapa nya aktiviteter utifrån en lokal analys, det vill säga analysera och skapa enligt Blooms taxonomi (se kapitel 2). I huvudsak baseras kunskapen och lärandet på tyst kunskap, där den sociala processen är viktig. En av de betydelsefullaste aktiviteterna, att skapa förtroende och sociala relationer i området, ser vi som en organisatorisk kunskap som vilar hos individerna. Där är de möten och nätverksträffar som anordnas av SF och distrikten väsentliga, liksom lokala möten i bostadsområdena. Här finns det möjlighet att utveckla *transaktiva minnessystem*, det vill säga att utveckla mentala kartor över vem som vet vad. Det möjliggör att kontakta en person i en annan förening för att diskutera aktiviteter, möjligheter och strategier. Dessa möten krävs för att upprätthålla en ständig process bestående av sociala interaktioner som bär det kollektiva minnet i de berörda organisationerna och föreningarna. IF Mitten 1 berättar att de försöker att dokumentera sina erfarenheter i återrappporter som ska till förbundet varje halvår, men har inte tagit del av andras återrappporter. Däremot är det på nätverksträffar med andra föreningar inom idrotten som problem kan lyftas upp och diskuteras. ”Speciellt om det är vissa saker som många upplever liknande så är det ju ett bra forum att få lyfta det och kunna prata och diskutera” (IF Mitten 1).

Idrottsklivet är inte, som redan framgått, ett centralt styrt program som implementeras mekaniskt, utan en satsning som översätts, förhandlas och formas i mötet mellan centralt och regionalt formulerade målsättningar och explicit kunskap, och föreningarnas vardagliga förutsättningar, kapacitet och tysta kunskap. Det här sker dock inte helt problemfritt utan leder bland annat till tre olika spänningsfält, vilka vi tydliggör och diskuterar nedan.

Spänningsfält 1: Styrning vs lokal anpassning

Synen på vad Idrottsklivet är skiljer sig mellan hur aktörer på central och regional nivå uppfattar det och hur det upplevs på lokal nivå. På central och regional nivå beskrivs Idrottsklivet som ett utvecklingsverktyg. Representanter från de centrala och regionala organisationerna (SF A, Distrikt Syd, Distrikt Norr 1 och 2) beskriver Idrottsklivet som en satsning för att nå fler barn, en inkluderande insats, ett verktyg för föreningsutveckling och en förstärkning av redan befintligt arbete. SF A formulerar det så här: ”Idrottsklivet är en möjlighet, inte en modell. Det måste anpassas efter lokala förutsättningar.” Distrikt Norr 1 uttrycker att ”det här är egentligen inte nytt – vi har jobbat så här i femton år”.

På den lokala nivån tolkas i stället Idrottsklivet som något som bidrar till föreningens överlevnad och deltagarnas trygghet. Genomgående beskriver de intervjuade representanterna för de lokala föreningarna Idrottsklivet som ett sätt att överleva organisatoriskt, en trygg zon för barn i social utsatthet, ett stöd för att hantera lokala problem och som en resurs när mycket annan verksamhet har dragit sig tillbaka. IF Syd 5 uttrycker det starkast: ”Det här var inte bara en satsning – det var en räddning.” IF Nord 3 beskriver att ”det ligger mycket hos dig ... en person kan inte göra allt själv”.

Aktörer på central och regional nivå talar om utveckling och breddad rekrytering, medan föreningarna talar om överlevnad och trygghet. Samtidigt betonar statens målsättningar särskilt brottsförebyggande aspekter. Det innebär att Idrottsklivet förväntas fylla olika funktioner beroende på vilken position i det organisatoriska landskap som aktören befinner sig i.

Det här spänningsfältet innebär att centrala och regionala riktlinjer alltid behöver översättas, förankras i vardagslivets realiteter, för att fungera i marginaliserade områden.

Spänningsfält 2: Struktur vs relationer

Samtliga nivåer betonar vikten av olika typer av kunskap och kapacitet. På central och regional nivå efterfrågas dokumentation, lärande och kvalitet, medan lokal nivå betonar praktik som bygger på relationer, närvaro och förtroende.

På central nivå betonar RF och SF vikten av dokumentation och statistik, utbildning, formella utvecklingsplaner, ledarförsörjning och kvalitetssäkring. Det vill säga explicit kunskap. På regional nivå uttrycker Distrikt Syd behoven så här: ”Vi behöver kunna följa upp, och då måste föreningarna dokumentera.” På lokal nivå är genomförandet i stället relationsbaserat, situationsstyrt, personberoende och lokalt förankrat, vilket innebär att dokumentation inte ses som en prioriterad aktivitet. IF Syd 1 berättar: ”Vi har lagt ner enormt, nästan för mycket tid på administration.” IF Syd 4 förklarar vidare att: ”Det är jag som driver allt ... man kan inte vara en person som ska göra allt.”

Flera föreningar beskriver också att de saknar organisatorisk marginal. ”En person kan inte göra allt själv” (IF Nord 3). IF Syd 2 är ett undantag med utbildningsplaner och ledarakademi: ”Vi arbetar med utbildning, utbildning, utbildning.” Men de flesta föreningar – IF Syd 1, 3, 4, 5 och IF Nord 1–3 – saknar

motsvarande kapacitet. SF B sammanfattar: ”Vi saknar ledare ... och de som finns är redan överbelastade.”

Det här innebär att aktörerna från central och regional nivå efterfrågar explicit formulerad kunskap, medan de lokala aktörerna arbetar relationsdrivet utifrån tyst lokal kunskap. Vi tolkar detta som ett spänningsfält mellan vad som förväntas från centralt och regionalt håll och vilka kapaciteter som föreningarna har.

Spänningsfält 3: Idrottsliga mål vs sociala behov

Många föreningar jobbar med trygghet, regler, rutiner och relationer långt innan idrottslogiken tar vid. Det idrottsliga värdet kommer ofta först när det sociala fundamentet är säkrat.

På central och regional nivå betonar de representanter för RF och SF som vi intervjuat idrottsliga mål, inkludering och deltagande samt rekrytering och ledarförsörjning. De lokala föreningarna fokuserar i stället på barnens behov av trygghet, närvarande vuxna, rutiner, att undvika konflikter hemma/ute, en plats att landa, att bli sedda och social samhörighet. ”Barnen kommer för att slippa vara hemma ...” (IF Syd 4). IF Nord 3 säger: ”De kommer hit för att de inte har något annat.” SF C sammanfattar: ”Barnen kommer för tränaren, inte för sporten.”

Det vi har observerat är alltså att staten formulerar mål som har med brottsbekämpning att göra, idrottsrörelsens centrala och regionala organisationer omformulerar dessa till idrottsliga mål, organisation och rekrytering, och de lokala föreningarna omformulerar det, i sin tur, till sociala målsättningar. De olika målsättningarna behöver inte innebära konflikter, men de utgår från olika logiker och olika förståelse – olika kunskap – av vilket problem som bör lösas och hur det ska gå till.

Trots detta är, som vi har sett i presentationen av de fyra olika temana, alla aktörer eniga om innebörden av relationer och lokal förankring och idrottens sociala betydelse. Föreningarna visar hur lokal kunskap styr allt ifrån tider och idrotter till vilka ledare som accepteras och hur grupper hålls samman. Även på central och regional nivå inser representanterna att ingen övergripande modell fungerar utan lokal anpassning. Det finns en gemensam förståelse om att relationer skapar närvaro, närvaro skapar trygghet och trygghet skapar utveckling. Det går att formulera som att den centrala nivån erkänner och accepterar den lokala och tysta kunskapen, medan det lokala görandet, så att säga, förkroppsligar den.

Alla aktörer vi har intervjuat – företrädare för föreningar, SF och distrikt – lyfter idrottens sociala effekter i form av exempelvis minskad stress, ökad trygghet, positiv identitet, rutiner och struktur, alternativ till riskmiljöer samt vuxenstöd och stabilitet.

Det framstår tydligt att Idrottsklivet baseras på social kunskap som skapas i en process av lärande på lokal nivå, vilken även erkänns på regional och central nivå.

Sammanfattning av spänningsfälten

Representanter på den centrala och regionala nivån sätter upp mål och bidrar med kapacitet i form av explicit kunskap såsom organisationskunskap, och föreningarna omtolkar målen och kompletterar med lokal tyst kunskap. På den centrala och regionala nivå formuleras mål som utveckling av idrotten och breddad rekrytering, men föreningarna arbetar även med lokala sociala behov. Representanter på den centrala och regionala nivån frågar efter struktur och ordning, medan föreningarna anpassar sig efter vardagen och behov som uppstår. Representanter på den centrala och regionala nivån ser på Idrottsklivet som ett komplement till det lokala livet, medan föreningarna ofta finner att deras aktiviteter ersätter saknade välfärdsfunktioner i lokalsamhället.

Med bas i det material vi har analyserat är vår bedömning att Idrottsklivet fungerar som bäst när centrala mål och riktlinjer ger frihet till lokal anpassning, föreningarna använder sin lokalkännedom, lokala sociala relationer prioriteras och krav på dokumentation anpassas efter den kapacitet som finns.

Framtida utvecklingsmöjligheter

Analysen visar att Idrottsklivet inte enbart är en idrottssatsning, utan en platsbaserad och relationsdriven verksamhet med breda sociala effekter. Genom att förena fysisk aktivitet med social gemenskap, lokal förankring och ideellt engagemang bidrar satsningen till att bygga broar mellan människor och skapa tillhörighet i områden som ofta präglas av sociala klyftor och ekonomiska utmaningar. Samtidigt synliggör materialet och analysen de strukturella begränsningar som föreningarna verkar inom: ojämlika resurser, oklara ramar och en hög grad av sårbarhet kopplad till det ideella arbetets villkor. I spänningsfältet mellan dessa möjligheter och begränsningar växer en central fråga fram: Hur kan Idrottsklivet utvecklas från en tidsbegränsad satsning till ett långsiktigt stöd för lokalt förankrad idrott och social hållbarhet? I detta avsnitt riktas fokus mot lärdomar, strukturella hinder och framtida utvecklingsmöjligheter för Idrottsklivet och dess aktörer.

Vår analys av själva genomförandet visar att Idrottsklivet inte kan förstås enbart som en idrottslig insats. Insatsen är i grunden en lokalt situerad, relationsdriven och situationsbunden verksamhet som formas av de lokala sociala, ekonomiska och organisatoriska villkoren i varje område där den genomförs.

Föreningarna verkar i områden som präglas av socioekonomisk utsatthet, trångboddhet och otrygghet. Barnen lever ofta med frånvaro av stabila vuxna och ett begränsat utbud av meningsfulla fritidsmiljöer. Idrottslivet i områdena kännetecknas av brist på ledare, brist på lokaler, planer och arenor samt brist på ekonomiska resurser att delta för dem som är bosatta i området. I denna kontext fungerar Idrottsklivet som en av få stabila strukturer i deras vardag. Det är i denna kontext Idrottsklivet får sin betydelse. Vi har genom intervjuer och observationer fått insikt i hur aktiviteterna och de sociala relationerna som utvecklas på plats bidrar till att skapa en trygghetszon, ett socialt nav, en plats för relationer, en meningsfull vardagsrytm, en struktur som många barn saknar, ett skydd mot destruktiva miljöer och en arena för stolthet och identitet.

Representanter för central och regional nivå (RF och SF) delar denna bild, även om de uttrycker den med andra ord. De lyfter behovet av lokalanpassning, relationer, kvalitetsstöd, föreningsutveckling och att nå barn som annars inte deltar i föreningsidrott. Samtidigt synliggör de en organisatorisk verklighet som föreningarna själva ofta beskriver indirekt: kapacitetsskillnaderna mellan föreningar är enorma, och många verksamheter bärs av enstaka eldsjälar.

Vår rapport av Idrottsklivet visar hur relationerna mellan praktiker- eller utövarnivån, organisationsnivån och den möjliggörande omgivningen påverkar möjligheten att utveckla lokal kapacitet. Praktiker, till exempel ledare, får möjlighet att bygga upp olika typer av kompetenser och, inte minst, tid att skapa relationer och legitimitet för verksamheten. Organisationsnivån har stor betydelse för att ordna möten och kontakter så att praktiker kan mötas och dela erfarenheter och därigenom skapa ett kollektivt kunnande och nätverk, och därmed transaktiva minnessystem (som diskuterades tidigare i denna rapport, se kapitel 2). Den möjliggörande omgivningen, på statlig nivå såväl som på kommunal- och områdesnivå, innebär att det är möjligt att rikta bidrag till områden där behoven är som störst, samtidigt som andra stödjande aktörer på lokal nivå (t.ex. bostadsbolag, skolan och polisen) är viktiga.

Trots de identifierade spänningsfälten – mellan synen på vad Idrottsklivet är, vilka typer av kunskap som behövs, och vilka mål som är viktigast – finns en delad övertygelse om vilka de avgörande komponenterna är: alla menar att relationer är den viktigaste resursen för att skapa bra aktiviteter, aktiv social närvaro i lokalområdet är nödvändig för att bygga trygghet och deltagande, och lokal kunskap är nyckeln till att nå rätt målgrupp. Vi vill betona att skapandet av denna kunskap är proceduriellt, det vill säga att den består av aktiva sociala processer som behöver upprätthållas kontinuerligt för att fungera som ett organisatoriskt minne.

Vi menar att Idrottsklivet lyckas när dessa tre komponenter får utrymme. Det är när ledare lär känna barnen, när verksamheten utgår från lokalsamhällets villkor och när RF och SISU Idrottsutbildarna centralt och genom distrikten, och regionalt genom SF, stödjer och möjliggör – snarare än styr och standardiserar – som insatsen skapar störst effekt.

Vi menar därmed att Idrottsklivets utformning, som ger lokala aktörer stor handlingsfrihet, har en fördel jämfört med det i denna rapport tidigare beskrivna projektet i Belgien, Community Sports program (se kapitel 2).

Tillsammans visar materialet att Idrottsklivet framför allt erbjuder trygghet och stabilitet i barnens tillvaro. Relationerna till ledare blir bärande, träningstillfällena skapar struktur och rutiner, och verksamheten minskar barns exponering för riskmiljöer. Därutöver fungerar föreningarna som lokala broar mellan barn, vuxna och samhälle i områden där andra institutioner har svag närvaro.

Det framgår också tydligt att Idrottsklivet i praktiken är mer än ett idrottsprojekt. Det är en insats som hjälper till att bära upp områden där ojämlikheten är stor, välfärdens resurser är försvagade och barnens behov är komplexa. Föreningarna fyller brister i välfärdssystemet – som annars hade hamnat hos fritidsgårdar, skolor eller socialtjänst – men gör det genom idrott och relationer, snarare än myndighetslogik. Det gör Idrottsklivet till en unik och ofta avgörande satsning för både barn och lokalsamhälle.

7. Sammanfattning: Vad visar analysen som helhet?

I den här rapporten visar vi hur olika typer av kunskaper, skapande av lärdomar och föreningars kapacitet påverkar hur Idrottsklivet genomförs i praktiken. Särskilt har lokala behov, organisatoriska villkor, idrottens sociala funktion och betydelsen av lokal kunskap lyfts fram. Vi har även försökt förklara relationen mellan dessa lärdomar och kunskaper mellan central, regional och lokal nivå.

Analysen visar att Idrottsklivet är en satsning som bärs av tre centrala dimensioner:

1. Relationer och lokal kunskap – den praktiska förutsättningen för genomförandet.
2. Organisatorisk kapacitet – den strukturella förutsättningen för hållbarhet.
3. Styrning från central och regional nivå – de formella förutsättningarna för ansvar, kvalitet och likvärdighet.

Det är i mötet mellan dessa tre dimensioner som Idrottsklivet blir antingen robust eller sårbart, föreningsutvecklande eller personberoende, socialt verksam eller administrativt belastande.

Vi tolkar Idrottsklivet som en *platsbaserad välfärdspraktik*. Ett av de tydligaste resultaten i materialet är att Idrottsklivet i praktiken fungerar som en socialt kontextuell välfärdsinsats, snarare än en traditionell idrottssatsning. Föreningarna beskriver att barnen söker trygghet, behöver närvarande vuxna, är stressade av hem- eller områdessituationer, saknar rutiner och meningsfulla sammanhang, och behöver relationer först – aktivitet sedan.

Vi identifierade ett antal motsättningar i hur aktörer på olika nivåer ser på idrottens roll i Idrottsklivet. På den centrala och regionala nivån pratar representanter om *inkludering* medan föreningarna hanterar *överlevnad*. När de centrala och regionala representanterna betonar *föreningsutveckling* förhåller sig föreningarna till *barnens vardag*. Det innebär att Idrottsklivet i praktiken glider in i ett större samhällsuppdrag än det idrottsliga – och att föreningarnas lokala arbete i de studerade områdena fungerar som en kompensatorisk välfärdsstruktur.

Eldsjälsberoendet är genomgående och i flera föreningar vilar verksamheten på en eller två personer som samtidigt ansvarar för träning, relationsarbete, konflikthantering, föräldrakontakter och administration. Deras arbete skapar kvalitet i arbetet, samtidigt som en starkt personburen verksamhet blir mer sårbar. Vi ser också att strukturerad ledarförsörjning och utbildning kan skapa mer långsiktighet. Det leder oss till slutsatsen att Idrottsklivet lyckas i stor utsträckning tack vare enskilda individers engagemang och tysta kunskap, men

att hållbarhet över tid kräver att den kompletteras med organisatorisk kapacitet i form av ledarförsörjning och utbildning av explicit kunskap, som organisationsadministration och idrottsutveckling.

Trots att Idrottsklivet är en nationell satsning visar intervjumaterialet att verksamheten formas av området och inte av manualer, att riktlinjer översätts lokalt, barnens behov styr mer än styrdokument, att relationer är viktigare än strukturer och att lokal legitimitet är viktigare än formell kompetens.

Det betyder att genomförandet, i praktiken, följer en underifrån styrd process där lokal närvaro skapar förtroende, som ökar deltagandet och bidrar till utveckling både av föreningens verksamhet och till lokalområdets sociala nätverk. Detta kan ställas i kontrast till en idé om att resultat skapas ovanifrån genom att riktlinjer utgör grund för planering och genomförande. Det gör Idrottsklivet till en satsning som fungerar tack vare att den skapas *lokalt*, inte genom *standardiserade metoder*.

Vår analys pekar på tre övergripande spänningsfält mellan mål och riktlinjer från central och regional nivå, och på lokal nivå. Det första rör skillnaden mellan centralt och regionalt formulerat fokus på långsiktig utveckling och föreningarnas fokus på att hantera akuta sociala behov. Det andra handlar om balansen mellan strukturer och relationer, där representanter på central och regional nivå lyfter planering och kvalitet medan praktiken i föreningarna bygger på närvaro och social förankring. Det tredje spänningsfältet syns i skillnaden mellan idrottsliga mål och de lokala sociala behov som måste mötas för att idrott över huvud taget ska bli möjligt. Dessa spänningsfält gör att föreningar hittar kreativa sätt att kombinera styrning med relationsarbete. De blir problem först om de förvärras av administrativa krav, inte erkänns på den centrala och regionala nivån och inte kompenseras med stödstrukturer.

Trots skillnaderna mellan nivåerna finns tre tydliga gemensamma lärdomar som skapar samsyn och funktionalitet inom Idrottsklivet. Lärdomarna skiljer sig genom att de på central och regional nivå är explicita – aktörer där vet att kunskapen finns: *vad* som ska göras. Men det är på lokal nivå som den tysta kunskapen finns, som innebär att man också vet *hur* det ska göras.

1. **Relationer.** På samtliga nivåer uppfattas att sociala relationer är viktiga. Barnen och deras föräldrar får information och förtroende för verksamheten genom relationer. Kunskapen om *hur* dessa relationer skapas finns dock på den lokala nivån.
2. **Lokal förankring.** Aktörerna på central och regional nivå vet *att* lokal kunskap behövs. Men det är genom lokal praktik i vardagen som den kunskapen växer fram. Eftersom den är platsspecifik är den svår att generalisera och omvandla till explicit kunskap eller generella handlingsmanualer.
3. **Idrottens sociala roll.** Det lokala arbetet skapar kunskap om betydelsen av trygghet, rutiner, självkontroll, energiutlopp, glädje och gemenskap. På lokal nivå finns en tydlig erfarenhet av vad barn och ungdomar behöver och på vilket sätt idrott kan bidra till detta. Här finns en ömsesidig förståelse på central och regional nivå, men målsättningarna skiljer sig något. På central och regional nivå är dessa aspekter viktiga delar men inte det huvudsakliga målet, utan snarare en metod att nå målet om bland annat breddad rekrytering. På lokal nivå och hos eldsjälarna kan det vara de sociala aspekterna som är de avgörande och viktigaste målen. Det är inte idrotten i sig – utan det idrotten *möjliggör* i dessa områden.

Skapandet av dessa tre olika lärdomar bidrar till att öka föreningarnas kapacitet. De bidrar även till att stärka den sociala kapaciteten i bostadsområdet. Ett övergripande resultat är att Idrottsklivet i de studerade områdena fungerar som ett socialt skydds nät, en lokal trygghetsstruktur, en arena för relationsskapande, en mötesplats med låg tröskel och en kompletterande välfärdsfunktion. Föreningarnas arbete går, med andra ord, långt bortom idrottsprestation och bidrar till att bygga vardaglig stabilitet i barnens liv. Det gör Idrottsklivet till ett exempel på hur civilsamhället bär upp social hållbarhet i områden där offentliga resurser är begränsade.

För att stärka och säkra långsiktighet framträder följande tre nyckelfaktorer:

1. Relationer behöver skyddas och inte överbelastas av administration. Det som gör verksamheten framgångsrik får inte undergrävas av krav som inte tar hänsyn till lokal kapacitet.
2. Organisatorisk kapacitet bör stärkas – den kan inte enbart byggas på ideellt arbete. Eldsjälar räcker för att starta verksamheten, men organisation behövs för att hålla den vid liv.
3. Verksamhetens utformning måste utgå från lokal kunskap – inte från en standardiserad modell.

Vi menar att Idrottsklivet fungerar tack vare att den är platsbaserad, och att försök att omvandla de lokala erfarenheterna och tysta kunskaperna till generella och manualbaserade riktlinjer skulle leda till att verksamheten skulle minska sin träffsäkerhet.

Fortsatt forskning

Inom ramen för det här uppdraget ville RF att vi i första hand skulle undersöka hur kunskap om att minska socioekonomiska trösklar för att delta i idrott skapas och sprids. De ville främst att vi skulle titta på den kunskap som skapas inom RF, SF, distrikten och de idrottsföreningar som är med i Idrottsklivet. Men vi har observerat att samverkan och lokalt samarbete också är viktigt. Därför vore det intressant att undersöka vidare hur lokal kunskap tas fram underifrån från fler aktörer än de som formellt sett är med i Idrottsklivet. Exempelvis är skolor och bostadsföretag ofta aktiva i samarbetet. Får kunskapen ringar på vattnet eller är den en intern (temporär och lokal) angelägenhet?

En annan intressant frågeställning är om den lokala kunskapen och förstärkning av social kapacitet i föreningen och i det lokala området kan bidra till medvetenhet och engagemang i ett vidare perspektiv, och i förlängningen bidra till kunskap om samhällsförändringar mot minskade segregering och ojämlika processer, eller om aktiviteterna endast bidrar till att skapa skyddade rum i en allt mer polariserad verklighet.

Referenser

Riksidrottsförbundets dokument

Riksidrottsförbundet (2023). *Idrottsverksamhet i utsatta områden*.

Riksidrottsförbundet (2024a). *Lärdomar inom Idrottsklivet 2024. En sammanställning och analys av insamlad material*.

Riksidrottsförbundet (2024b). *Sammanfattning av RF-SISU distriktens återrapportering av Idrottsklivet 2024*.

Riksidrottsförbundet (2025a). *Långsiktighet och hållbarhet i områdesbaserade insatser*. Kunskaps-PM.

Riksidrottsförbundet (2025b). *Statens stöd till idrotten 2024*. 2025-03-31, Dnr 800/23, 4. *Idrottsklivet*.

Riksidrottsförbundet (2025c). *Strategi för idrottsrörelsens arbete i områden med socioekonomiska och föreningsidrottsliga utmaningar 2026–2027*.

Riksidrottsförbundet (2025d). *Om Riksidrottsförbundet*. <https://www.rf.se/om-riksidrottsforbundet> (senast uppdaterad 2025-09-15, hämtad 2025-12-23).

Riksidrottsförbundet (odaterat, a). *Riktlinjer för verksamhetsstöd RF-SISU distrikt. Idrottslig närvaro 2024–2025*.

Riksidrottsförbundet (odaterat, b). *Strategi. Ökad idrottslig närvaro*.

Riksidrottsförbundet (odaterat, c). *Idrottsklivet. Riktlinjer för SF 2023–2025*.

Övriga referenser

Arnoldsson, Jonas (2019). *Idrott för nyanlända 2015–2018: En rapport om verksamhet, uppföljning och forskning inom satsningen*. Stockholm: Riksidrottsförbundet.

Dahlstedt, Magnus & Ekholm, David (red.) (2021). *Idrottens kraft? Ungas livsvillkor och ojämlikhetens problem i en segrerstad*. Lund: Studentlitteratur.

Dartsch, Christine, Norberg, Johan R. & Faskunger, Johan (red.) (2018) *Resurser, representation och ”riktig” idrott. Om jämställdhet inom idrotten*. *Centrum för idrottsforskning 2018:2*.

Dixon, Nancy M. (2000). *Common Knowledge*. Boston: Harvard Business School Press. E-bok.

Edström, Nina (2019). *Följ Projekt Storstad. Om lokal metodutveckling och idrott i fem stadsdelar i Stockholms län*. Stockholm: Riksidrottsförbundet/Stockholms Idrottsförbund.

Forehand, Mary (2005). Bloom's taxonomy: Original and revised. I: Michael Orey (red.), *Emerging Perspectives on Learning, Teaching, and Technology*. E-bok: https://textbookequity.org/Textbooks/Orey_Emergin_Perspectives_Learning.pdf, s. 41–47.

Foroughi, Hamid, Coraiola, Diego M., Rintamäki, Jukka, Mena, Sébastien & Foster, William M. (2020). Organizational memory studies. *Organization Studies*, 41(12), s. 1725–1748.

Hartmann, Douglas (2025). Sports, race, social movements, and social change. *Annual Review of Sociology*, 51, s. 271–290.

Hertting, Nils & Urban, Susanne (2020). Utsatta bostadsområden och områdesorienterad politik: problembilder, målsättningar och implementeringsstrategier i det svenska fallet. *Samfundskonomen*, nr 3, s. 79–90.

Linderyd, Andreas & León Rosales, René (2022). *Idrottsrörelsen som demokratiskola: Interna och externa förväntningar i arbetet med inkludering och segregation*. Stockholm: Riksidrottsförbundet.

Lindström, Jonas & Mickelsson Blomqvist, Tony (2022). *En match utöver det vanliga: Om ett kunskapsbaserat arbetssätt i idrottssvaga områden*. Stockholm: Riksidrottsförbundet.

- Marlier, Mathieu, Cardon, Greet, De Bourdeaudhuij, Ilse & Willem, Annick (2014). A capacity building approach to increase sports participation in disadvantaged urban communities: A multilevel analysis. *Journal of Urban Health* 91, s. 1114–1128.
- Mattsson, Sandra (2026). Mailkonversation 2026-01-11, projektledare SF-stöd, Riksidrottsförbundet.
- Nonaka, Ikujiro, Ryoko, Toyama & Konno, Noboru (2000). SECI, *Ba* and leadership: A unified model of dynamic knowledge creation. *Long Range Planning*, 33(1), s. 5–34.
- Norberg, Johan R., Dartsch Nilsson, Christine & Pihlblad, Johan (red) (2024). Idrott och segregation. Om idrottens roll i ett ojämlikt samhälle. Centrum för Idrottsforskning 2023:2.
- OECD (2024). *Valuing and Sharing Local Knowledge and Capacity: Practical approaches for enabling locally led development co-operation*. [https://one.oecd.org/document/DCD\(2024\)28/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DCD(2024)28/en/pdf).
- O'Neill, Francis, Thompson, Ashleigh Jane, Dickson, Geoff & Ströbel, Tim (2025). Discursive delegitimation of athlete activism: A study of the Australian football team. *Sport Management Review*, 28(4), s. 823–850.
- Polismyndigheten (2025). *Utsatta områden – polisens lägesbild*. <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/utsatta-omraden/> (publicerad 2 december 2025, hämtad 2026-01-26).
- Prop. 2024/25:1. *Budgetpropositionen för 2025. Utgiftsområde 17*.
- Prop. 2025/26:1. *Budgetpropositionen för 2026. Utgiftsområde 17*.
- Regeringen (2022). *Regeringen satsar på idrottsrörelsen och scouterna*. <https://www.regeringen.se/presmeddelanden/2022/12/regeringen-satsar-pa-idrottsrorelsen-och-scouterna/> (publicerad 2022-12-22, hämtad 2025-12-23).
- Regeringskansliet (2016). *Långsiktigt reformprogram för minskad segregation år 2017–2025. Promemoria från Statsrådsberedningen*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2016/07/langsiktigt-reformprogram-for-minskad-segregation-ar-2017-2025/>.
- Schulenkorf, Nico, Sherry, Emma & Rowe, Katie (2016). Sport for development: An integrated literature review. *Journal of Sport Management*, 30(1), s. 22–39.
- Skinner, James, Zakus, Dwight H. & Cowell, Jacqui (2008). Development through sport: Building social capital in disadvantaged communities. *Sport Management Review*, 11(3), s. 253–275.
- Stenling, Cecilia (2015). *The drive for change: Putting the means and ends of sport at stake in the organizing of Swedish voluntary sport* [doktorsavhandling]. Umeå: Umeå universitet.
- Wolf-Watz, Olov (2024). *Idrottens etablering i utsatta områden. En utvärdering av Idrottsklivets organisering, ledning och styrning*. Riksidrottsförbundet.

Riksidrottsförbundet